

De Landeigenaar

81

IN VLAANDEREN

Driemaandelijks ledenblad van Landelijk Vlaanderen
december / januari / februari 2019

Word **NU** lid van
Landelijk Vlaanderen!
WWW.LANDELIJK.VLAANDEREN

SAVE THE DATE

**ALGEMENE LEDENVERGADERING
24 MEI 2019, OOST-VLAANDEREN**

Happy
New Year

- Verstandig aan de slag in het natuurbeheer
- Financieringsmogelijkheden (her)bebossing en aanplant van bomen

DOSSIER

- Nederlandse particuliere grondbezitters winnen procedure bij de Europese rechter over staatssteun

Landelijk Vlaanderen

Wees niet bang van erfgoed!

Laat een beheersplan opstellen.

Landmax
Part of United Experts

Beschik je over een beschermd landschap? Laat dit jaar een beheersplan opstellen en maak gebruik van de premie.

Ontdek er alles over via:

www.landmax.be/erfgoedpremies

Contacteer ons via info@landmax.be of bel 014 26 25 00

Inhoud december / januari / februari 2019

- Blz. 04 Woord van de voorzitter
- Blz. 06 Uit de Wetstraat
- Blz. 08 Nederlandse particuliere grondbezitters winnen procedure bij de Europese rechter over staatssteun
- Blz. 10 Bevers in je bos: een uitdaging om je tanden in te zetten
- Blz. 12 De stijgende prijs van landbouwgrond
- Blz. 14 Grootste Vlaamse prijs voor privaat beheer: kandidaten (M/V) gezocht
- Blz. 16 'Boom van het Jaar 2018' toegekend
- Blz. 18 Financieringsmogelijkheden (her)bebossing en aanplant van bomen
- Blz. 22 Pierre Crahay: 8 november 1952 - 7 december 2018
- Blz. 22 Landgoed in de kijker
- Blz. 25 Aandachtspunten bij de opmaak van uw natuurbeheerplan
- Blz. 28 Verstandig aan de slag in het natuurbeheer
- Blz. 30 Erfgoedbeheer in de praktijk
- Blz. 34 Soort in de kijker
- Blz. 36 Een wolvenplan voor Vlaanderen
- Blz. 38 Nieuwsflash 81

Landelijk Vlaanderen vzw en
Particulier Historisch Patrimonium vzw
zijn stichtend lid van Aanspreekpunt
Privaat Beheer – Erfgoed

Landelijk Vlaanderen vzw en
de Koepel der Bosgroepen vzw
zijn stichtend lid van Aanspreekpunt
Privaat Beheer – Natuur en Bos

Colofon

De Landeigenaar in Vlaanderen is een uitgave van
Landelijk Vlaanderen vzw
Trierstraat 67 - 1040 Brussel - Tel. 02 217 27 40
info@landelijk.vlaanderen - www.landelijk.vlaanderen

Hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever:
Jurgen Tack, jurgen.tack@landelijk.vlaanderen
Realisatie en eindredactie: Valérie Vandenabeele
redactie@landelijk.vlaanderen

Vormgeving: Gert Bogaerts

Advertenties: redactie@landelijk.vlaanderen

© Landelijk Vlaanderen vzw

www.facebook.com/landelijkvlaanderen

twitter.com/LandelijkVla

Voorwoord

Christophe Lenaerts, voorzitter

Woord van de voorzitter

Beste lezers

Wanneer ik dit voorwoord schrijf zijn in de meeste Vlaamse gemeentes de toekomstige bestuurssamenstellingen gekend. Uitzonderingen daarop zijn onder meer Antwerpen, Gent en Oostende waar de vorming van het nieuwe bestuur heel wat moeilijker verloopt. Wanneer we de uitslagen van de verkiezingen analyseren kunnen we alleen maar tot de conclusie komen dat de enige echte winnaars de uitersten zijn. De kiezer vindt zijn voorkeurskandidaat steeds meer bij zowel extreemrechts als extreemlinks.

staten dezelfde kant uitgaan. De polarisatie tussen voor- en tegenstanders van de brexit verdeelt Groot-Brittannië. De Verenigde Staten is dan weer verdeeld tussen Trump en anti-Trump. Een tussenweg is er niet. Ook op het vlak van de godsdienst nemen extreme opvattingen over de gehele wereld toe.

Dichter bij de kern van onze vereniging zien we extreme opvattingen over hoe we onze natuur moeten beheren. De Bond Beter

strikte bescherming van grote predatoren terwijl rurale gemeenschappen in opstand komen tegen Europese regelgeving omdat de impact op economische en sociale aspecten volledig wordt genegeerd. Het Vlaamse wolvenplan, waar we het verder in dit nummer over hebben, is daarbij een illustratie op Vlaams niveau.

Ook binnen Natuurpunt blijken de visies steeds extremer te worden waarbij de door Dirk Draulans als oude witte mannen omschreven donkergroene hardliners van het eerste uur het niet langer kunnen vinden met de meer pragmatische nieuwe generatie die tot samenwerking wil komen met andere geledingen binnen het maatschappelijk middenveld.

Vanuit Landelijk Vlaanderen blijven we staan voor een maatschappelijk gedragen aanpak van onze milieu- en natuurproblematiek. We erkennen daarbij dat we verder moeten gaan om het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Dat moet evenwel in samenspraak met en met respect voor alle mogelijke betrokken actoren gebeuren. We reiken daarvoor graag de hand naar iedereen die op een duurzame wijze onze toekomst mee vorm wil geven.

De korte, koude dagen zijn er ondertussen ook. We waren bijna vergeten dat er nog iets anders dan zomer, warm en droog bestaat. De al dan niet permanente schade van de droogte zullen we pas binnen 1 à 2 jaar kunnen merken.

Ik wens u, uit naam van de directie en de ganse raad van bestuur, een zeer aangename, warme winter, dankzij onze houtkachel, en prettige feestdagen voor u en al uw dierbaren.

© Praxiny - Oudeur

Vlaanderen is daarbij geen eiland. Ook bij onze Waalse zuiderburen zien we eenzelfde beeld. Daar waar Vlaanderen eerder de neiging heeft van de extremen op te zoeken aan de rechterzijde is dat ten zuiden van de taalgrens eerder de linkerzijde. Als deze trend zich verderzet naar de regionale en federale verkiezingen beloven het, zeker op federaal niveau, moeilijke coalitieonderhandelingen te worden.

Het opzoeken van extreme ideologische kanten is niet louter een politiek gegeven in Vlaanderen of België. We zien het ook elders in Europa. Hongarije en Italië zijn recente voorbeelden, maar het staat in de sterren geschreven dat ook andere Europese lid-

Leefmilieu stelde tijdens een werkgroepvergadering van de Minaraad dat duurzame ontwikkeling een verouderd concept is. Er moet werk gemaakt worden van een strikter natuur- en milieubeleid. Daarbij moet niet langer gezocht worden naar een consensus tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Het ecologische moet de overhand krijgen. Laat dit nu net de richting zijn die we binnen Landelijk Vlaanderen niet willen uitgaan. Voor ons zijn de drie basispijlers van duurzame ontwikkeling absoluut en onlosmakelijk met elkaar verbonden. We dragen milieu en natuur een bijzonder warm hart toe, maar zonder een breed gedragen beleid zal datzelfde beleid een stille dood sterven. Dat wordt pijnlijk duidelijk bij de

www.marlex.be

Dirk Martensstraat 23 – 8200 Brugge
Tel.: 050/83 20 38 – Fax: 050/83 20 36
advocatenkantoor@marlex.be

Marlex is meer dan een klassiek advocatenkantoor. Wij zijn Legal Architects, een partner voor ondernemingen met gezonde ambitie.

Ons team is multidisciplinair samengesteld waarbij eenieder over zijn/haar eigen expertise beschikt.

Het team 'Omgeving' binnen Marlex begeleidt u bij de complexe materie van het omgevingsrecht:

- Bodem en materialen
- Overheidsopdrachten en -contracten
- Agrarisch recht & pacht
- Handhaving
- Onteigeningen
- Hernieuwbare energie

Dankzij onze multidisciplinaire samenwerking binnen het kantoor, hebben we ook expertise in de fiscale en burgerrechtelijke aspecten van deze domeinen.

Industriële complexen
KMO-gebouwen
Logistieke ruimtes
Winkelcomplexen
Kantoren
Zwembaden

www.willynaessens.be

**U beheert uw erfgoed
met uiterste zorg.**

**Wij doen hetzelfde
voor uw verzekeringen.**

Wat u nauw aan het hart ligt, beschermt u met uiterste zorg. Of het nu gaat om uw patrimonium, uw professionele activiteiten of uw gezin. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij. Dankzij onze jarenlange ervaring in het verzekeren van ondernemingen, bedrijfsleiders en zelfstandigen uit alle sectoren weten we perfect hoe we u optimaal kunnen beschermen.

Wenst u meer informatie of persoonlijk advies? Bel ons op **03 482 15 30** of mail naar info@vandessel.be.

Over Van Dessel Insurance Brokers

Van Dessel biedt onafhankelijk verzekeringsadvies aan ondernemingen en particulieren. Wij beheersen uw risico's met een pakket polissen op maat van uw bedrijf en uw gezin. En met juist advies van specialisten.

www.vandessel.be

Uit de Wetstraat

Auteur: Jurgen Tack, Algemeen directeur, Landelijk Vlaanderen & Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos

Het drukke najaar kondigde zich reeds aan in juli. Heel wat belangrijke dossiers op het vlak van natuur, jacht, ruimtelijke ordening en erfgoed werden net voor het zomer-reces goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Intussen draait de adviesmolen op volle toeren. De storm voor de stilte. Begin volgend jaar zal de beleidsvorming immers langzaam stilvallen. De huidige Vlaamse Regering maakt zich dan op voor de evaluatie van haar daden: de Vlaamse, maar ook federale en Europese verkiezingen in mei 2019.

Het werd een lange, hete en droge zomer in Vlaanderen. Zelfs in het begin van de herfst bleef het zomers. Heel wat records werden dan ook gebroken in de afgelopen maanden. Terwijl voor sommigen de pret niet op kon, was de lange hete en droge zomer evenwel slecht nieuws voor de landbouwsector. Heel wat landbouwgewassen presteerden immers ondermaats. In die mate zelfs dat gevraagd werd aan minister Schauvliege om de extreme weersomstandigheden te erkennen als landbouwramp. Een dergelijke vraag kan natuurlijk alleen maar ondersteund worden vanuit Landelijk Vlaanderen. Landbouwers zijn evenwel niet de enige gebruikers van de open ruimte die de directe gevolgen ondergaan van de extreme weersomstandigheden. Ook bosbouwers dragen de gevolgen van de extreme droogte: geen aangroei en vaak het verlies van nieuwe aanplantingen. Ook de aanplant van niet professionele bosbeheerders heeft het zwaar te verduren gehad. Wie subsidies kreeg voor bebossing dient nu een tweede maal te investeren zonder dat daar een nieuwe financiële ondersteuning tegenover staat. Een financiële aderlating voor de betrokkenen. Daarom werd via het Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos aan minister-president Geert Bourgeois gevraagd om de droogte van deze zomer als algemene ramp te willen erkennen. De wetgeving rond algemene rampen houdt in Vlaanderen rekening met storm, overstromingen, hevige sneeuwval maar droogte komt er niet in voor. Droogte bleek niet op de lijst van denkbare rampen te staan bij het opstellen van de regelgeving rond algemene rampen. We zullen daarom de nodige stappen zetten om de (toekomstige) Vlaamse Regering te overtuigen dat droogte een plaats moet krijgen op de lijst van algemene rampen en dat droogte niet alleen landbouwers treft.

Warm en droog, het ideale weer om ook het hoofd te buigen over het Vlaamse klimaatplan. Leefmilieugroeperingen staan hier tegenover de industrie en de landbouwsector. De discussie wordt vaak gevoerd in functie van het reduceren van onze koolstofafdruk. Vanuit het Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos waren we sterk vragende partij om ook de nodige aandacht te besteden aan landgebruik en bos. We kregen hierbij de ondersteuning van Bos+ en Natuurpunt. In de finale tekst wordt het belang van bos om koolstof te onttrekken aan de atmosfeer erkend. Daarnaast werd aangedrongen om CO₂-neutraliteit te realiseren op zowel Belgisch als Vlaams vlak. We willen immers niet dat bosaangroei in Wallonië een reden zou zijn om niet sterk in te zetten op een uitbreiding van het bosareaal in Vlaanderen.

Het belang van bos stond ook centraal in de advisering rond nieuwe regelgeving op het vlak van waardevol bos. Je herinnert je zeker nog de poging van de Vlaamse Regering om een boskaart te ontwikkelen. De vele onnauwkeurigheden en fouten maakten dat de kaart geen lang leven beschoren was. Nu tracht men dezelfde doelen te realiseren door gebruik te maken van criteria. Een belangrijke stap voorwaarts is dat eigenaars van beboste gronden in industrie-, woon- en zelfs landbouwgebied, waar ontbossing niet toegelaten wordt, gecompenseerd kunnen worden voor het waardeverlies van hun grond. Ze krijgen daarbij de keuze om deze

gronden in eigendom te houden en via een RUP het waardeverlies vergoed te krijgen of (enkel in industrie- en woongebied) het alternatief, om via een koopplicht de gronden te verkopen aan de Vlaamse overheid.

Ook het jachtfonds stond op de agenda. Via het jachtfonds keert een deel van de inkomsten van de jachtvergunningen terug naar Vlaanderens grootste jagersvereniging HVV. Het kan gebruikt worden voor natuurbehoudsgerelateerde projecten, monitoring, onderzoek...

In het Vlaams regeerakkoord stond ook dat de Milieu- en Natuurraad Vlaanderen (Minaraad) en de Strategische Adviesraad Ruimtelijke ordening – Onroerend erfgoed (SARO) dienden te versmelten in een omgevingsraad. Blijkbaar een moeilijke knoop voor de Vlaamse Regering. In een poging de knoop te ontwarren werden beide raden gevraagd na te denken over hoe hun opvolger er zou kunnen uitzien. Belangrijke discussiepunten daarbij zijn en blijven de taakstelling, de samenstelling en de relatie met de andere adviesraden. Zo worden energie- en landbouwadviezen primair behandeld in de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij (SALV) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) maar omwille

van hun enorme milieu-impact meent de Minaraad dat deze topics ook in de toekomst behandeld moeten kunnen worden in de op te zetten omgevingsraad.

Goed nieuws vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Hier wordt een grotere verantwoordelijkheid gegeven aan de Europese lidstaten om het beleid te ontwikkelen. Na jaren actie voeren staat voor het eerst duurzame bosbouw op de agenda van mogelijke toekomstige subsidiëring in Vlaanderen. Een dossier dat we uiteraard van zeer nabij in het oog houden.

Ten slotte komt de procedure voor een nieuw erfgoedbesluit ten einde. Deze voert een aantal bijkomende premiemogelijkheden in, naast de reeds besliste gunstige fiscale maatregelen omtrent aftrekbaarheid van onderhoudskosten aan onroerend erfgoed.

De erfgoedadministratie heeft trouwens een zeer interessante en gebruiksvriendelijke website ontwikkeld die ik je graag aanbeveel te raadplegen op <https://www.onroerenderfgoed.be>.

LANDELIJK WONEN

VERKOOP AGRARISCH VASTGOED

- > De gespecialiseerde makelaar mbt hoeves en gronden in buitengebied.
- > Deskundige begeleiding bij verkoop van uw hoeve of aankoop van uw droomlocatie.

Op zoek of te koop, contacteer ons: **DANNY DE PAUW** 0475 55 58 34
JO MULLIE 0477 52 57 82

A | G | R | O
V A S T G O E D bvba
www.agrovastgoed.be

Natuur

Nederlandse particuliere grondbezitters winnen procedure bij de Europese rechter over staatssteun

Auteur: Jurgen Tack, Algemeen directeur, Landelijk Vlaanderen & Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos
Bron: Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG)

Het Gerecht van de Europese Unie heeft op 15 oktober 2018 de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) in het gelijk gesteld in een procedure over staatssteun aan de Vereniging Natuurmonumenten en de 12 Landschappen. Volgens het Gerecht van de Europese Unie moet de Europese Commissie een formeel onderzoek starten naar de staatssteun aan deze twee partijen. Het Gerecht overweegt dat de beschikbare feiten erop duiden dat de voornoemde partijen staatssteun hebben gekregen voor hun gewone economische activiteiten (en niet voor natuurbeheeractiviteiten) en dat die partijen mogelijk teveel staatssteun hebben gekregen.

Sinds haar oprichting in 2009 zet de VGG zich actief in voor de gelijke behandeling van alle particuliere grondbezitters in Nederland. Aanleiding hiervoor is dat de Nederlandse overheden sinds jaar en dag de zogenaamde terreinbeherende organisaties ("TBO's"), zoals Vereniging Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen, bevoordelen bij de verwerving en het beheer van natuurgronden. Dit gebeurt onder meer door aan de TBO's op grote schaal subsidies te verstrekken voor de aankoop van gronden en door aan hen gronden door te leveren om niet of onder de marktwaarde.

Andere particuliere grondeigenaren komen niet in aanmerking voor deze steun en worden daardoor stelselmatig buiten spel gezet – dit terwijl zij een belangrijke private bijdrage kunnen leveren aan de natuurontwikkeling in Nederland. In het licht van deze flagrante discriminatie en concurrentievervalsing werd eind 2008 een staatssteunklacht ingediend bij de Europese Commissie over de verstrekking van aankoopsubsidies en de doorlevering van gronden om niet of onder de marktwaarde aan de TBO's.

Op 2 september 2015 nam de Europese Commissie een beslissing op de klacht van de VGG over deze staatssteun aan de TBO's. In haar beslissing stelde de Europese Commissie vast dat de TBO's inderdaad staatssteun hebben ontvangen, maar tegelijkertijd keurde de Europese Commissie deze staatssteun goed. De Commissie redeneerde kort en goed dat de TBO's compensatie krijgen voor diensten van algemeen economisch belang. Dit oordeelde de Europese Commissie zonder een formeel onderzoek te starten naar de staatssteun aan de TBO's.

Op 15 oktober 2018 heeft het Gerecht van de Europese Unie een streep door dit goedkeuringsbesluit van de Europese Commissie getrokken. Volgens het Gerecht moet de Europese Commissie een formeel en indringend onderzoek starten naar de staatssteun aan de TBO's. Achtergrond hiervan is dat er serieuze twijfels zijn over de vraag of deze staatssteun goedgekeurd kan worden.

Daartoe stond het Gerecht stil bij de volgende feiten en omstandigheden:

- De Europese Commissie kon aan de hand van het gedane onderzoek niet concluderen dat de economische activiteiten van de TBO's allen een algemeen belang dienen. De TBO's verrichten activiteiten die ook door andere commerciële partijen

uitgevoerd worden, zoals houtverkoop, het ontvangen van toeristen en het verlenen van jacht- en visrechten.

- De staatssteun aan de Nederlandse TBO's onderscheidt zich in negatieve zin van een andere, Duitse, steunregeling aan natuurbeheerders, waarover de Europese Commissie zich eerder boog. Volgens het Gerecht van de Europese Unie heeft het onderzoek van de Europese Commissie naar laatstgenoemde regeling "geen enkele nut" voor de beoordeling van de Nederlandse steunregeling. Anders dan in Duitsland hoefden de TBO's namelijk geen gescheiden boekhouding te hanteren. Die gescheiden boekhouding is van belang om te bewerkstelligen dat overheidsgeld alleen naar de activiteiten gaat die de overheid wil steunen (in casu natuurbeheer) en niet naar andere, louter private, activiteiten van de TBO's. Bovendien, zo benadrukt het Gerecht van de Europese Unie, was de Duitse regeling wel open en niet-discriminerend;
- Naar de mening van het Gerecht ontbrak ook een vooraf bepaald mechanisme om te voorkomen dat de TBO's meer staatssteun zouden krijgen dan nodig is.

De Europese Commissie moet dus terug naar de tekentafel en moet een nieuw besluit nemen over de staatssteun aan

InfoCuria - Jurisprudentie van het Hof van Justitie Nederlands (nl)

Welkom > Zoekformulier > Lijst van de resultaten > Documenten

Taal van het document : Nederlands ECLI:EU:T:2018:680

ARREST VAN HET GERECHT (Tweede kamer)
15 oktober 2018

„Staatssteun – Steunregeling in verband met de gesubsidieerde verwerving of het gratis ter beschikking stellen van natuurterreinen – Besluit waarbij steun aan het einde van de inleidende onderzoeksfase verenigbaar met de interne markt wordt verklaard – Geen formele onderzoeksprocedure – Procesbevoegdheid – Begrip belanghebbende partij – Ontvankelijkheid – Schending van procedurele rechten – Ernstige moeilijkheden – Aanzienlijke aantasting van de concurrentiepositie van concurrerende ondernemingen”

In zaak T-79/16,
Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters, gevestigd te Hoenderloo (Nederland), en overige verzoekers waarvan de namen in bijlage I zijn vermeld(1), vertegenwoordigd door H. Vlaene, D. Gillet en T. Ruys, advocaten,

tegen
Europese Commissie, vertegenwoordigd door P.-J. Loewenthal en S. Noé als gemachtigden,

ondersteund door
Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, gevestigd te 's-Graveland (Nederland), en overige interveniënten waarvan de namen in bijlage II zijn vermeld(2), vertegenwoordigd door P. Kuypers en M. de Wit, advocaten,

intervenienten,

betreffende een verzoek krachtens artikel 263 VWEU tot nietigverklaring van besluit C(2015) 5929 final van de Commissie van 2 september 2015, ten aanzien van steunmaatregel SA.27301 (2015/NN) – Nederland – Vermeende onrechtmatige staatssteun in verband met de gesubsidieerde verwerving of het gratis ter beschikking stellen van natuurterreinen, waarvan een samenvatting is gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie (PB 2016, C 9, blz. 1),

wijst

HET GERECHT (Tweede kamer),
samengesteld als volgt: M. Prek, president, E. Buttigieg en B. Berke (rapporteur), rechters,
griffier: E. Coulon,
het navolgende

Arrest

Voorgeschiedenis van het geding

Bij brief van 23 december 2008 heeft de Commissie van de Europese Gemeenschappen een klacht ontvangen van twee particuliere stichtingen zonder winstoogmerk naar Nederlands recht, te weten de Stichting het Nationale Park De Hoge Veluwe, die een van de verzoekers is in het onderhavige beroep, en de Stichting Linschoten, die terreinen beheren en activiteiten verrichten op het gebied van natuurbehoud en het beheer van cultureel erfgoed alsmede economische activiteiten, zoals het verpachten van gronden, landbouw, bosbouw en toerisme. In 2009 zijn de klagers in het kader van de betrokken administratieve procedure opgevolgd door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (hierna: „VGG”), die is opgericht op 27 april 2009 en volgens artikel 2 van haar statuten de gelijkberechtiging van alle particuliere grondbezitters bij de subsidiëring van de aankoop van grond en het voeren van de klachtprocedure bij de Commissie over de door de Nederlandse Staat aan

<http://eur-lex.europa.eu/juris/document/document.jspx?docid=185436> 15/10/2018, 15:22
Page 1 of 18

Arrest van het Hof van Justitie, © Hof Van Justitie, Europa

de TBO's. Dit besluit kan inhouden dat de staatssteun niet goedgekeurd kan worden en dat de TBO's de door hen ontvangen staatssteun inclusief rente terug moeten betalen aan de betrokken Nederlandse overheden.

Het winnen van deze procedure heeft ook zijn gevolgen in Vlaanderen. In Vlaanderen loopt immers een gelijkaardige procedure ingesteld door de Vlaamse Vereniging Gelijkberechtiging Natuurbeheer vzw. Zoals de naam reeds doet vermoeden werd deze vereniging opgericht met als doel te ijveren voor een gelijkberechtiging bij het beheer van natuurgebieden. In het bijzonder wenst zij in rechte op te komen voor een gelijkberechtiging bij het toekennen van subsidies die van overheidswege worden toegekend aan organisaties die tot nu een monopoliserende positie innemen.

Het privaat natuurbeheer is door de overheid niet erkend en kan daardoor niet genieten van de voordelen die erkende terreinbeheerende natuurverenigingen wel krijgen. Wij verwijzen hierbij naar de subsidies die worden toegekend voor aankoop van gronden en het beheer ervan.

De Vlaamse overheid heeft sinds de start van de procedure een nieuwe natuurregeling die ten dele tegemoet komt aan de eisen. De toekenning van subsidies in het verleden zorgt evenwel voor een blijvende ongelijkheid. Ook hier wil VGGN een passende oplossing voor.

Landelijk VASTGOED ANDERS BEKEKEN

landelijk wonen

bouwkundig erfgoed

agrarisch vastgoed

Tel 0474/040 111 • info@vanhovevastgoed.be • www.vanhovevastgoed.be

Bosbouw

Bevers in je bos, een uitdaging om je tanden in te zetten

Auteur: Ute De Meyer, Projectcoördinator Particulier Bosbeheer, Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos - Bron: Agentschap voor Natuur en Bos

Nadat de laatste Vlaamse bever in 1848 werd doodgeschoten, werd de harige dammenbouwer gedurende anderhalve eeuw niet meer in onze contreien opgemerkt. Daar kwam rond de laatste eeuwwisseling verandering in en nu geniet de soort wettelijke bescherming op Vlaams en Europees niveau. Welke impact hebben deze knaagdieren op je bos? We zetten de voornaamste voordelen en uitdagingen op een rijtje, aangevuld met enkele praktijkvoorbeelden op het private terrein.

Beschermde soort

Exact 170 jaar geleden verdween de Europese bever (*Castor fiber*) volledig uit ons landsgedeelte door overbejaging en habitatverlies. Door illegale uitzettingen in Vlaanderen en een officieel herintroductieplan bij onze noorderburen, kon de soort een comeback maken. Sinds 2000 stijgt de populatie gestaag, maar de instandhouding wordt als 'zeer ongunstig' beschouwd. In 2015 stelde minister Schauvliege dan ook een Soortenbeschermingsprogramma (SBP) op. In 2013 werd het bestand op 150 à 200 dieren geschat. Momenteel zijn dat er zo'n 455, wat in de buurt komt van het door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) nagestreefde minimumaantal van 467 dieren. Het SBP focust vooral op conflictbeheersing met waterbeheer, landbouw en natuur(-doelen), met aanvullende maatregelen voor draagvlakvorming en monitoring.

Bever in je bos: uitdagingen

De aanwezigheid van bevers brengt specifieke uitdagingen met zich mee. Denk maar aan houtvraat. In de zomerperiode bestaat het dagelijks rantsoen van een volwassen bever uit 1 kg (wortelstokken van) water- en oeverplanten, aangevuld met gras en kruiden. In de winter zoekt hij zijn toevlucht vooral tot bladeren van bomen en strui-

ken, en 600 à 700 g schors per dag. Zijn voorkeur gaat uit naar zachte houtsoorten en kleine bomen zoals wilg, els en populier. Het meest geliefd zijn bomen met een stamdiameter van 10 à 30 cm op maximaal 20 m van een waterloop. Ook fruitbomen zijn in trek. Cultuurgewassen van akkers die vlakbij oevers liggen, vormen een welkome aanvulling op het bevermenu. De bever gebruikt de takken en twijgen van doorgeknaagde bomen als basis voor zijn burcht en een eventuele dam. Ook planten en modder komen van pas bij zijn bouwwoede.

Uiteraard maakt de bever geen onderscheid tussen bomen die jij als beheerder hebt aangeplant en andere bomen. Indien het bos een productiefunctie heeft, verlies je als eigenaar mogelijk een deel van je

Praktijkvoorbeeld: conflict met soortensamenstelling

Het gebied De Hoort in Budel-Dorp, net over de Nederlandse grens, bestaat uit 205 ha cultuurgroonden, weide, bos, natuur en een moeras. In 2016 werden er bevers waargenomen. Hun dam zorgt voor een verhoogd waterpeil. Uit schattingen van de private eigenaar en de pachters van de landbouwgrond bleek dat de vernatting een economische impact had op zo'n 30 ha landbouwgebied. Aan het bosbestand zelf was weinig schade. Naast dit economisch knelpunt, was er ook een ecologische kwestie. Het betrokken gebied is namelijk aangeduid als Natura 2000-gebied, met instandhoudingsdoelstellingen voor de kleine modderkruiper en kamsalamander. De ene soort heeft kleine, ondiepe, niet-aaneengesloten poelen nodig als habitat terwijl de andere soort nood heeft aan lopend water. Doordat de bever zijn eigen habitat – stilstaand water met een minimale diepte van 80 cm – inricht, kwamen beide soorten onder druk te staan. Als (tijdelijke) oplossing werd de bever opgenomen als soort voor dit habitatgebied en werd de kamsalamander als soort verwijderd.

Praktijkvoorbeeld: houtvraat

Reeds 5 jaar houdt een beverfamilie huis bij de vijvers van een private eigenaar in Tongeren, waardoor hij niet aan bosbouw kan doen binnen de 30 meter van beide oevers. In 2016 besloot de eigenaar om in eigen beheer en met een gespecialiseerde firma het dode hout van de door bevers omgelegde populierkruinen te laten ruimen in hun grootste vijver. De woonburcht van een bever in een kleinere vijver werd vrijgesteld. De kosten van de werken – € 5.000 – betaalde de eigenaar zelf.

inkomsten. Bovendien durven bevers ook de oude, dikke bomen aan te vreten of om te leggen. Vooral oude knotwilgen moeten het ontgelden. Tot slot is het mogelijk dat je als beheerder, al dan niet verplicht in het kader van Natura 2000, een soortensamenstelling of een bepaald natuurdoeltype nastreeft, maar dat dit niet compatibel is met een beverhabitat.

Bevers staan erom bekend dat ze een gebied kunnen vernatten door dammen te bouwen. Dit doen ze enkel als hun ideale habitat niet aanwezig is: zwak stromende of stilstaande wateren met een minimale diepte van 80 cm. Bevers willen namelijk dat de ingang van hun burcht onder water blijft staan, zodat ze op een veilige manier hun nest kunnen verlaten. Het water mag ook niet dichtvriezen in de winter. Het is voor de bever bovendien gemakkelijker om zijn voedsel via het water te transporteren dan over het land. De vernatting kan ervoor zorgen dat de plantensamenstelling van je bos verandert en dat bepaalde soorten het moeilijk krijgen, wat dan weer kan leiden

tot opbrengstverlies van bosbouwpercelen. De graafactiviteiten van bevers kunnen het beheer van oevers ook bemoeilijken. In extreme gevallen behoort zelfs een dijkdoorbraak tot de mogelijkheden.

Bevers in je bos: voordelen

Bevers hebben een positieve invloed op de soortendiversiteit in waterwegen, de waterkwaliteit en de biodiversiteit. Verder dragen bevers hun steentje bij aan de ontwikkeling van bossen en struwelen. Ze zorgen voor een verhoging van de diversiteit en een uitbreiding van de bosoppervlakte. Omgeknaagde stammen en twijgen schieten opnieuw uit, wat zorgt voor verjonging. Bevers helpen bij het verspreiden van de wilg. Bovendien creëren ze specifieke standplaatsen die variëren in vochtigheid, slibafzetting en beschaduwing. Bevers zorgen voor meer variatie in planten en structuren en grotere hoeveelheden staand, liggend en drijvend dood hout. Bevers dragen bij aan de ontwikkeling van specifieke habitattypes zoals rietmoerassen en zachthoutoibos.

Recht op schadevergoeding?

Om aanspraak te maken op een schadevergoeding dien je te voldoen aan verschillende voorwaarden. Eerst en vooral moet je minstens een van de verplichte basismaatregelen uitvoeren, namelijk boombescherming of omheining. Bovendien moet je de schade aantonen met bewijsstukken en moet deze in verband gebracht worden met de beschermde soort, in dit geval de bever. Je dient de beschadiging binnen de 12 werkdagen aan het ANB te melden via het e-loket of via een formulier op hun website

dat aangetekend verstuurd moet worden. Belangrijk om weten is dat enkel schade van meer dan € 300 aan professionele gewassen, waters en bossen in aanmerking komt voor een vergoeding. Uit cijfers van ANB blijkt dat er tussen 2012 en 2017 30 dossiers werden aangevraagd waarvan 10 onontvankelijk en 20 ontvankelijk werden verklaard. Het uitbetaalde bedrag voor de ontvankelijke dossiers bedroeg in totaal € 222.407.

Als je bos binnen een potentieel beverleefgebied ligt, dien je bovendien een afwijking van de regels uit het soortenbesluit aan te vragen. Buiten de potentiële leefgebieden kan sneller worden ingegrepen. Indien het aantal conflicten toeneemt, zullen ook de interventies door waterbeheerders en de bij ANB ingediende schadedossiers toenemen. Daarom wordt voorgesteld om – van zodra de gunstige staat van instandhouding bereikt wordt – een concrete procedure uit te werken waarbij in bepaalde gevallen de mogelijkheid wordt voorzien om bevers te vangen en doden.

Wist je dat diverse Vlaamse gemeenten verwijzen naar de historische aanwezigheid van de bever? Denk maar onder meer aan Beverst en Beverlo in Limburg, Beveren in Oost-Vlaanderen, Bevere bij Oudenaarde en de gemeente Bever en Stroombeek-Bever in Vlaams-Brabant. Daarnaast was er ook het 'Land van Beveren', een gebied in het graafschap van Vlaanderen en het geslacht 'Van Beveren'.

Landbouw

De stijgende prijs van landbouwgrond

Happy
New Year

Auteur: Valérie Vandenabeele, Sr. Project Manager & Policy Officer, Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos & Hubertus Vereniging Vlaanderen - Bron: 1ste notarisbarometer over landbouwgronden (2018), Fednot & Grond te koop? Elementen voor de vergelijking van prijzen van landbouwgronden en onteigeningsvergoeding in Vlaanderen en Nederland (2011), Dirk Bergen, Dep. Landbouw en Visserij

De prijzen van landbouwgronden stijgen zienderogen sinds het eind van de jaren 90. Blijft dit duren of komt er ooit een terugval? De stijging kan aanleiding geven tot speculatie en maakt het voor landbouwers moeilijk om nog aan eigen grond te geraken. Landbouwgrond wordt steeds schaarser vanwege de transformaties naar andere bestemmingen. In drukbevolkt Vlaanderen en Nederland voelen we wellicht daarom ook die prijsstijgingen het meest. Tot nog toe waren er geen eenduidige databasen die de verkoopprijzen van landbouwgronden bijhielden. Maar voor het eerst publiceert het Belgisch Notariaat een zogenaamde barometer met de prijzen van landbouwgronden.

Prijzen 2018

Onderstaande kaart (figuur 1) geeft een overzicht van de gemiddelde verkoopprijzen van landbouwgronden per provincie, evenals de gemiddelde oppervlakte van een perceel landbouwgrond (zie cijfer in de kaders) in elk van de provincies. De cijfers zijn een gemiddelde over de eerste jaarhelft van 2018.

West-Vlaanderen	64.272 €/ha	1,8 ha
Oost-Vlaanderen	50.676 €/ha	0,9 ha
Antwerpen	64.375 €/ha	1,0 ha
Limburg	42.284 €/ha	0,7 ha
Vlaams-Brabant	37.183 €/ha	0,7 ha
Waals-Brabant	39.050 €/ha	1,3 ha
Henegouwen	28.371 €/ha	1,4 ha
Luik	37.457 €/ha	1,2 ha
Namen	31.867 €/ha	2,3 ha
Luxemburg	27.223 €/ha	1,4 ha

Figuur 1: Gemiddelde prijs per ha en per provincie, Fednot

Factoren waardebeoordeling

Regelmatig krijgen we op kantoor de vraag hoeveel iemands landbouwgrond waard zou zijn. Daarin kunnen echter vele elementen een rol spelen. De waarde van landbouwgrond wordt o.a. bepaald door de ligging, de omgeving, de bodemstructuur en de kwaliteit van de grond. De studie van Dep. Landbouw & Visserij deelt deze factoren op in 4 groepen: kenmerken betreffende de intrinsieke waarde, omgevingsfactoren, opgelegde beperkingen en subjectieve waarde (zie figuur 2). Daarnaast is het ook belangrijk of de grond vrij of verpacht is en wat de pachtwijze in dat geval is. Soms wordt de prijs ook de hoogte in gestuwd omdat de grond in de toekomst een nieuwe bestemming krijgt. Of omdat het om een zéér grote oppervlakte gaat. De combinatie van deze elementen kan ervoor zorgen dat een specifieke landbouwgrond heel wat meer of minder waard is dan de gemiddelde landbouwgrond (figuur 2 rechtsboven).

Evolutie landbouwprijzen

De studie van het Notariaat berekende ook de jaarevolutie van de landbouwprijzen van 2013-2018, voor Vlaanderen en Wallonië. De meeste transacties op landbouwgronden gebeuren in Vlaanderen. In de eerste 6 maanden van 2018 lagen 64,1 % van alle verkochte landbouwgronden in het Vlaams Gewest. Wallonië vertegenwoordigt net geen 36 %. Gezien het beperkt aantal landbouwgronden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt deze regio buiten beschouwing gelaten in de analyse.

In de eerste 6 maanden van 2018 kostte een perceel landbouwgrond in Vlaanderen gemiddeld 52.137 €/ha. Dat is 60 % duurder dan in Wallonië. Gemiddeld betaalt men in het Waals Gewest 20.000 €/ha minder. Over de jaren heen neemt dit prijsverschil tussen de regio's trouwens toe. In 2013 was landbouwgrond in Vlaanderen gemiddeld 50 % duurder.

In vergelijking met 2017 stijgt de gemiddelde prijs per ha in beide regio's, Vlaanderen kent een groei van +3,6 % en Wallonië stijgt

Intrinsieke waarde

- vruchtbaarheid
- erosiegevoeligheid, reliëf
- overstroombaarheid
- grootte perceel
- vorm perceel
- toegang tot water
- bereikbaarheid
- ...

Opgelegde beperkingen

- koppeling met natuur
- nitraatrichtlijn
- grond nodig voor mestafzet
- pachtwetgeving
- cross compliance/GLMC
- aan grond gebonden quotum
- tijdelijke overlopuimte voor overtollig rivierwater
- ...

Omgevingsfactoren

- waarde andere gronden in omgeving
- vraag & aanbod
- landschapswaarde
- pen-urbane druk voor niet-landbouwgebruik (ook paardenhouderij)
- verschil tussen verkoopprijs en pachtprijs
- kans om bestemmingswijziging
- (conjunctuurgevoelig) verkoop van de prijs van woningen
- nabijheid van grote, intensieve agrarische bedrijven of van kleine agrarische bedrijven
- ...

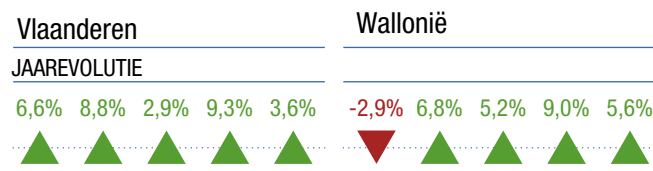
Subjectieve factoren

- voor eigenaar
- voor gebruiker

Figuur 2: Waardebepaling landbouwgrond, Dep. Landbouw & Visserij

+5,6 %. Beide regio's bevestigen hiermee de forse groei van +9 % die ze een jaar eerder optekenden. Zowel in Vlaanderen als Wallonië betaalt men jaar na jaar gemiddeld meer per ha, met een totale prijstoename de laatste 5 jaar van 35,1 % in Vlaanderen en 25,7 % in Wallonië. Wallonië kende in 2014 een daling, maar ook als we dieper op de provincies inzoomen, ontbloot de studie tijdelijke prijsdalingen in 4 van de 5 Vlaamse provincies (grafiek 1 hieronder).

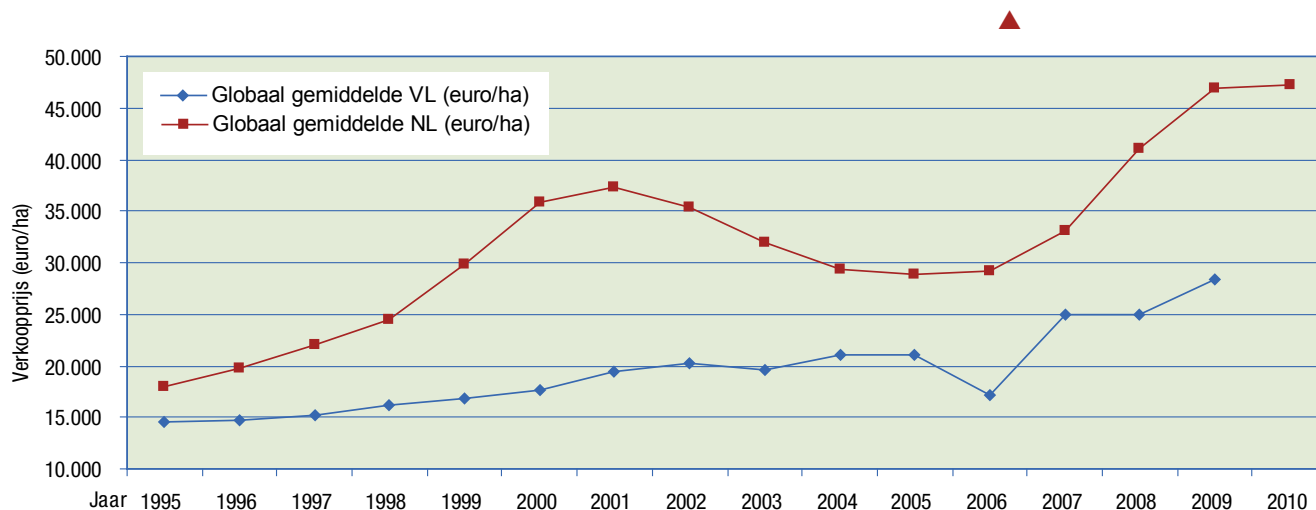
Grafiek 1: Jaarevolutie landbouwgronden in Vlaanderen en Wallonië, Fednot

Vergelijking Nederland

In Nederland zijn de prijzen van landbouwgrond over de jaren beter gekend dan in Vlaanderen. De studie van Dep. Landbouw & Visserij (Dep. L&V), weliswaar daterend uit 2012, doet een poging om deze prijzen te vergelijken met de gegevens die men uit Vlaanderen kan halen.

Ook in Nederland is de algemene trend duidelijk stijgend. In 1995 bedroeg de gemiddelde verkoopprijs 18.000 €/ha, tegenover meer dan 47.000 €/ha in 2010. Nochtans is het verloop van de curve eerder grillig, met een terugval van de prijs in de jaren 2002-2005. Het lijkt er sterk op dat de markt zich na de sterke stijgingen in de periode 1999-2000 'verslikte' en daarvan eerst moest herstellen. Ook in de periode 2007-2009 steeg de prijs fors over een korte tijdsspanne.

Ondanks het meer grillige verloop van de evolutiecurve in Nederland, lijken de cijfers in grafiek 2 globaal genomen toch aan te geven dat het verschil met de jaren eerder vergroot. Over de ganse periode en voor de jaren waarin cijfermateriaal beschikbaar is voor zowel Vlaanderen als Nederland, lag de prijs in Nederland gemiddeld bijna 60% hoger (58,13%) (grafiek 2 hieronder).

Grafiek 2: Vergelijking verkoopprijzen landbouwgrond tussen Vlaanderen en Nederland, Dep. L&V, www.agrimatie.nl

Natuur

Grootste Vlaamse prijs voor privaat beheer: kandidaten (M/M) gezocht

Auteur: Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu Vlaanderen (SBNL)

De belangrijkste milieuprijs in België, De Baillet Latour Prijs voor het Leefmilieu, zoekt landeigenaren en privébeheerders die zich bezighouden met de inrichting of het ecologisch beheer van een in Vlaanderen gelegen domein. Deze prijs ter waarde van € 25.000 biedt steun aan de projectontwikkelingen en/of het ecologisch beheer van private eigendommen die aangepast zijn aan de milieu-uitdagingen van de 21ste eeuw. De prijs is bedoeld om landeigenaars en privébeheerders te motiveren inzake hun ecologisch engagement.

De Baillet Latour Prijs voor het Leefmilieu 2019 wordt georganiseerd door de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu – Vlaanderen, met als voorzitter baron Karel Pinxten. Een jury van onafhankelijke milieuperts, landeigenaren en journalisten onder leiding van de Algemeen directeur van Landelijk Vlaanderen, dhr. Jurgen Tack, beoordeelt ie-

der jaar op vastgelegde criteria de projecten die worden ingediend door private landeigenaren. SBNL wordt voor de organisatie van deze prijs financieel ondersteund door het Fonds Baillet Latour.

De Baillet Latour Prijs voor het Leefmilieu ontstond 19 jaar geleden ter ondersteuning en erkenning van de bijzondere bijdrage die private actoren, vaak met, maar ook zonder, subsidie, verrichten ter bescherming van het bijzondere Vlaamse landschap. Voorgaande winnaars zijn onder andere Marc Govaerts (2011) en Lionel le Hardy (2013) – allebei ook lid van Landelijk Vlaanderen – die bekroond werden voor hun bijzondere werk om productieve landbouw en natuurbeheer te combineren op eenzelfde terrein; voor de jury waren zij beide voorbeelden van waar de Vlaamse landbouw zich op kan inspireren in de toekomst.

Van links naar rechts: Thierry de l'Escaille (Secretaris-generaal ELO), Guy van Wassenhove (Conservator, Fonds Baillet Latour), Robert de Graeff (Secretaris, Prijs Baillet Latour voor het Leefmilieu 2017), Jan Huyghebaert (Voorzitter Fonds Baillet Latour), Alain De Waele (Secretaris-generaal Fonds Baillet Latour), Karel Pinxten (Voorzitter SBNL) © SBNL-Vlaanderen

Veerle Heeren (Burgemeester Sint-Truiden), Mevr. en Mr. Ghislain de Liedekerke (Winnaars Prijs Baillet Latour Prijs voor het Leefmilieu 2017), Jan Huyghebaert (Voorzitter Fonds Baillet Latour), Karel Pinxten (Voorzitter SBNL), Jurgen Tack (Voorzitter, Prijs Baillet Latour voor het Leefmilieu 2017)
© SBNL-Vlaanderen

Tweede prijs. Van links naar rechts: Karel Pinxten (Voorzitter SBNL), Mevr. en Mr. Harald van Outryve d'Ydewalle (Erediploma Prijs Baillet Latour Prijs voor het Leefmilieu 2017), Thierry de l'Escaille (Secretaris-generaal ELO), Jurgen Tack (Voorzitter, Prijs Baillet Latour voor het Leefmilieu 2017)
© SBNL-Vlaanderen

Marleen Evenepoel (Administrateur-generaal Agentschap voor Natuur en Bos), Mr. Erik Verhaeghe (Vader Ward Verhaeghe, Ambtenaar van verdienste Prijs Baillet Latour voor het Leefmilieu 2017), Jurgen Tack (Voorzitter, Prijs Baillet Latour voor het Leefmilieu 2017) © SBNL-Vlaanderen

De winnaar in 2015 was de Royal Golf Club Ostend (KGCO), die de prijs ontving voor de duurzame ontwikkeling van het golfterrein naar een volwaardige links golfbaan naar Schots/Engels voorbeeld. De jury was vooral onder de indruk van de volledige integratie van het bijzondere duinenmilieu van West-Vlaanderen in het werk van de golfclub met een sterke verlaging van haar gebruik van water en pesticiden.

In 2017 viel de eer opnieuw te beurt aan een lid van Landelijk Vlaanderen. Ghislain de Liedekerke en zijn vrouw Gabrielle kregen de prijs voor hun zorg voor het domein met bossen, weilanden, ruigtes en vooral het herstel van de vijvers samen met het Regionaal Landschap Haspengouw.

De Baillet Latour prijs belooft tevens de winnaar(s) van de eervolle vermelding met een prijzengeld van € 5.000. In 2015 werd deze prijs gedeeld door Stijn Lauwers voor zijn herstel van een eeuwenoud en zeer waterrijk gebied nabij Neerpelt, en Alan Philips die sinds 1995 bezig is met privaat herstel van het diverse Kempisch landschap en de verschillende biotopen (beiden tevens lid van Landelijk Vlaanderen).

Nu is SBNL-Vlaanderen wederom op zoek naar nieuwe projecten en beheerders die beloning en erkenning verdienen voor hun werk. Voor meer informatie en het kandidaats-formulier kan men terecht op www.sbnl-vlaanderen.be. Het secretariaat is te bereiken op +32 2 400 77 05.

MEERSMAN & VAN KEER

ADVOCATENASSOCIATIE

Specialisaties

- › Landbouwrecht en de Pachtwet
- › Milieurecht - Milieuvergunningen
- › Eigendomsrecht - Erfdienstbaarheden
Recht van uitweg
- › Bouwrecht - Stedenbouwkundige
vergunningen
- › Dieren: Koop - Verkoop - Aansprakelijkheid
- › Erfrecht en overdracht van het
familiale landbouwbedrijf

www.adv-mvk.be
Tel. 09 225 80 30

Willem Tellstraat 22, B-9000 GENT
Fax 09 225 73 26 - meersman.vankeer@adv-mvk.be

Oost-Vlaanderen, Plataan van Wippelgem, © Boom van het Jaar - Wilfried Rentmeesters

Bos

'Boom van het Jaar 2018' toegekend

Auteur: Ute De Meyer, Projectcoördinator Particulier Bosbeheer, Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos - Bron: Baillet Latour Boom van het Jaar

In juli ging de 'Boom van het Jaar Wedstrijd 2018' van start. Deze wedstrijd ging op zoek naar het verhaal achter de leukste, interessantste, en meest opmerkelijke bomen uit heel Vlaanderen. Na een spannende competitie mag de 'Onze Lieve Vrouweboom' van Lummen (Limburg) met maar liefst 3.595 stemmen een jaar lang de trotse titel 'Boom van het Jaar 2018' dragen.

Fund
Fonds Baillet Latour

STICHTING BEHOUD
NATUUR EN LEEFMILIEU

Limburg, Onze Lieve Vrouweboom, © Boom van het Jaar - Wilfried Rentmeesters

'Onze Lieve Vrouwenbeuk' van Lummen

"Deze monumentale rode beuk staat op een hoge terp in een beschermd parkbos achter de Kapel van OLV van de Beukenboom te Lummen. Begin 17de eeuw stond daar een oude beuk met in een holte een Mariabeeldje dat vereerd werd. Toen het beeldje in 1641 op mysterieuze wijze verdween, werd de kapel gebouwd en de boom gekapt. Gelovigen namen stukjes van de boom mee als relikwie en uit het hout werden Mariabeeldjes gesneden. Onder deze 'Onze Lieve Vrouwebeuk' met een stamomtrek van net geen 4,5 m werden in de 2de helft van de 20ste eeuw openluchtmissen opgedragen en toneelvoorstellingen gegeven. De originele bankstutten die hierbij dienstdeden zijn nog steeds zichtbaar. De eigenaar overweegt om de openluchtactiviteiten onder deze boom te hernemen en open te trekken naar het brede publiek." (Baillet Latour Boom van het Jaar)

SOCIÉTÉ ROYALE
FORÊTIÈRE DE BELGIQUE
KONINKLIJKE BELGISCHE
BOSSCHONMAATSCHAPPIJ

www.boomvanhetjaar.be

Naast deze mooie titel wint de boom een professionele verzorgingsbeurt, afhankelijk van de noden van de boom. De 2de plaats viel te beurt aan De Plataan van Wippelgem (Oost-Vlaanderen) met 2.752 stemmen en op de 3de plaats stond de Rode Beuk van Beerse (Antwerpen) met 923 stemmen. De resultaten waren schitterend: maar liefst 74 bomen uit heel Vlaanderen en Brussel werden genomineerd. Daaruit werden 6 laureaten verkozen die elk hun provincie en Brussel vertegenwoordigden. Bij deze wedstrijd gaat het niet om de grootste, oudste of zelfs de mooiste boom, maar om een boom die de gemeenschap met elkaar en met de natuur verbindt, zoals de eik waarin je vroeger speelde als kind, de grote beuk waar de familie iedere zondag langs wandelt, of zelfs de notelaar in je eigen achtertuin die je plantte bij de geboorte van je kind.

De 'Boom van het Jaar'-wedstrijd is geïnspireerd op de reeds bestaande Europese wedstrijd 'European Tree of the Year'. Deze wedstrijd wordt georganiseerd door de Environmental Partnership association in samenwerking met European Landowners' Organization (ELO). In 2019 mag de Beuk van Lummen, België gaan vertegenwoordigen op Europees niveau. Volgend jaar zal Wallonië zorgen voor een Belgische inzending, daar de wedstrijd om het jaar in Vlaanderen en in Wallonië georganiseerd wordt.

Deze wedstrijd is een initiatief van SBNL-VL (Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu Vlaanderen), daartoe financieel ondersteund door hoofdsponsor Fonds Baillet Latour, en in samenwerking met ANB, BOS+, ELO, Landelijk Vlaanderen, de Bosgroepen en de Koninklijke Belgische Bosbouw Maatschappij.

Antwerpen, De Rode Beuk van Beerse, © Boom van het Jaar – Wilfried Rentmeesters

OP ZOEK NAAR
EEN KLARE EN BEGRIJPBARE FORMULE
VAN LANDBOUW OP UW GROND?

AGRILAND, UW BESTE PARTNER!

WWW.AGRILAND.BE • E-MAIL: SUPPORT@AGRILAND.BE • TEL.: 010 232 900

Bos

Financieringsmogelijkheden (her)bebossing en aanplant van bomen

Een overzicht van de financiële regelgeving

Auteur: Ute De Meyer, Projectcoördinator Particulier Bosbeheer, Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos - Bron: Agentschap voor Natuur en Bos - www.ikwilbebossen.be

(Her)bebossen kan in Vlaanderen op verschillende manieren. Daarbij dient de eigenaar rekening te houden met verschillende financiële aspecten die aan de (her)bebossing verbonden zijn. Naast fiscale voordelen voor bossen met een natuurbeheerplan, zoals o.a. erfenis-, schenkings- en verkoopbelasting en onroerende voorheffing, voorziet het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) ook subsidiemogelijkheden voor herbebossing, bebossing en aanplant van bomen. Dit artikel biedt een overzicht van de verschillende mogelijkheden en pistes wat betreft financiering.

Subsidie bebossing en herbebossing

Enkel natuurlijke personen, privaatrechtelijke en publiekrechtelijke rechtspersonen (m.u.v. het Vlaams Gewest en de federale staat) kunnen gebruik maken van de herbebossings- en bebossingssubsidie. Hierbij dient de begunstigde de grond in eigendom te hebben of het zakelijk recht te hebben dat bebossing toestaat. Ook Bosgroepen kunnen voor hun leden een (gezamenlijke) subsidieaanvraag indienen.

Een subsidie voor bebossing en herbebossing kan aangevraagd worden voor de be-

planting, bezaaiing of natuurlijke verjonging met inheemse boomsoorten. In het geval van bebossing kan dit eventueel gecombineerd worden met populier. Naast de subsidie voor aanplant, voorziet men ook een eenmalige vergoeding voor wildbescherming. Voor een individuele wildbescherming bij een herbebossing is er een subsidie voorzien van € 0,45 per rasterstuk, waar bij een bebossing de subsidie € 0,65 per rasterstuk bedraagt. Ook voor collectieve wildbescherming wordt er een onderscheid gemaakt tussen bebossing 350 €/100m en herbebossing 235 €/100m raster. Verder is er nog de jaarlijkse projectoproep voor de aankoop van gronden voor bebossing, waarbij enkel nieuwe nog te bebossen

gronden in aanmerking komen. De subsidie bedraagt 60% van de aankoopprijs met een maximumsubsidie van 2,5 €/m². Minister Schauvliege maakt hiervoor 1 miljoen euro vrij uit het boscompensatiefonds. Projecten die natuurdoelen realiseren krijgen voorrang op andere aankoopprojecten. Voor de inrichting en de bebossing kan onderstaande subsidieregeling gebruikt worden.

Op het moment van de subsidieaanvraag voor bebossing en herbebossing, moet de eigenaar voldoen aan een aantal voorwaarden:

- De te (her)bebossen oppervlakte bedraagt minimaal 0,50 ha. De oppervlakte kan bestaan uit ruimtelijk gescheiden deelloppervlaktes van minimaal 0,1 ha

Het ANB heeft een marktplaats ontwikkeld waar ontbossers en grondeigenaars (= bebossers) met elkaar in contact kunnen komen, namelijk www.boscompenseren.be.

wanneer deze binnen een straal van 1 km van elkaar liggen. Belangrijk is dat deze minimumoppervlakte van 0,5 ha (enkel bij bebossing) verlaagd kan worden tot 0,25 ha als de bebossing aansluit bij bestaand bos en dient als bosrandontwikkeling.

- De (her)bebossing gebeurt met inheemse soorten. Alle soorten dienen standplaatsgeschikt te zijn. Enkel in het geval van bebossing kan **populier gecombineerd worden met inheemse soorten**.
- De (her)bebossing bestaat uit minimaal 2 boom- of struiksoorten, en vanaf 1 ha uit minimaal 3 soorten, die elk minimaal 10% van het plantaantal innemen.
- Beschikken over de wettelijk vereiste vergunningen en adviezen voor de (her)bebossing. De (her)bebossing bovendien mag niet als maatregel tot herstel door de rechtbank bevolen zijn.
- De (her)bebossing dient in overeenstemming te zijn met het beheerplan, het natuurrichtplan en het managementplan Natura 2000.
- Het mag geen compenserende bebossing betreffen.

Aanplantsubsidie

Voor de aanplantsubsidie moet de eigenaar aan onderstaande voorwaarden voldoen vanaf de indiening van de eerste uitbetalingsaanvraag en dit tot 25 jaar na de aanplant bij bebossing en 5 jaar na de aanplant bij herbossing:

- De (her)bebossing moet worden uitgevoerd zoals beschreven in de goedgekeurde aanvraag.
- Het plantgoed moet in voorkomend geval voldoen aan de bepalingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 3 oktober 2003 betreffende de procedure tot erkenning van bosbouwkundig uitgangsmateriaal en het in de handel brengen van bosbouwkundig teeltmateriaal. Voor plantgoed van andere herkomsten moeten deze door ANB aanvaard worden.
- De nodige beheerwerken voor het in stand houden van de (her)bebossing moeten uitgevoerd worden.
- De (her)bebossing moet als inheems bos behouden worden. De aanplant van

Bosgroep Limburg (Plantactie)

niet-inheemse soorten, met uitzondering van populier voor zover die in de goedgekeurde aanvraag is opgenomen wat betreft bebossing, is niet toegestaan. De natuurlijke verjonging van niet-inheemse soorten mag max. 10% bedragen van de bedekking van de boomlaag en van de onder- en nevenetage.

- Uiterlijk 4 jaar na de aanvraag tot uitbetaling van de 1ste schijf moet men een goedgekeurd natuurbeheerplan hebben.
- Op de grond in kwestie mag geen veroordeling of geen bestuurlijke boete rusten voor het niet naleven van de bepalingen, vermeld in artikel 50, 81, 90bis, 96 of 97, van het Bosdecreet van 13 juni 1990.
- Bij bebossing mag de aanplant gedurende 25 jaar na de indiening van de aanvraag voor de 1ste schijf niet ontbost worden.

Naast de bovenvermelde financiële mogelijkheden, kan een ontbosser ook kiezen voor 'boscompensatie'.

Boscompensatie

Als iemand in Vlaanderen bomen kapt om bijvoorbeeld de grond te verkavelen, moet de ontbosser een omgevingsvergunning aanvragen. Om de gekapte bomen te compenseren, kan de ontbosser kiezen uit 3 mogelijkheden om aan de boscompensatievoorwaarden te voldoen, maar een combinatie is ook mogelijk:

1. een bosbehoudsbijdrage betalen (ook wel financiële boscompensatie)
2. zelf een compenserende bebossing uitvoeren (boscompensatie in natura)

3. een compenserende bebossing uitvoeren via een derde die zich daarvoor garant stelt (boscompensatie in natura door een derde, www.boscompenseren.be)

De eerste optie, namelijk bosbehoudsbijdrage bedraagt 3,56 €/m² ontbossing en wordt jaarlijks geïndexeerd. Belangrijk is dat er rekening gehouden moet worden met de compensatiefactor die afhangt van het soort bos dat gekapt wordt. Deze factor bedraagt:

- 1 voor niet-inheems loofbos en/of naaldbos > 3,56 €/m²
- 1,5 voor een gemengd bos > 5,34 €/m²
- 2 voor een inheems loofbos > 7,12 €/m²
- 3 voor alle habitatwaardige bossen (ongeacht hun ligging) > 10,68 €/m²

Alternatief kan de compensatie in natura worden uitgevoerd waarbij de ontbossing zelf gecompenseerd wordt door ergens anders nieuw bos aan te planten of dit te laten uitvoeren door een derde. Belangrijk is dat de compenserende bebossing minstens 25 jaar in stand gehouden moet worden. Het ANB heeft een marktplaats ontwikkeld waar ontbossers en grondeigenaars (=bebossers) met elkaar in contact kunnen komen, namelijk www.boscompenseren.be. Op deze website zie je welke gronden ter beschikking zijn en hoeveel de aanbieder vraagt om deze te bebossen. Meestal schommelt dit rond de 3 €/m².

Binnenkort zal via het Verzameldecreet een hiaat in de wetgeving weggewerkt worden waardoor gerooide bossen (jonger dan 22 jaar) op agrarisch gebied met eenvoudige schriftelijke melding, niet langer in aanmerking zullen komen voor compenserende bebossing voor een ontbossing elders. ►

Inkomens- en onderhoudssubsidie

In de Europese wetgeving valt bosbouw (voor de economische functie van bos) onder het landbouwbeleid. Niet onlogisch daar bos (houtproductie) ook een opbrengst van een plant levert, zij het op een veel langere termijn. In de Vlaamse afgeleide van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), bestaat onder de tweede pijler (plattelandsontwikkelingsbeleid), het Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling III (PDPO), waarin een (zeer klein) luik steunmaatregelen voor bos voorzien zijn. Men kan er aanplantsubsidies verkrijgen voor herbebossing, voor aanleg van bos en bijhorend onderhoud en inkomenscompensatie (de laatste twee uitsluitend voor eigenaars-landbouwers), alsook subsidies voor boslandbouwsystemen.

Om gebruik te kunnen maken van deze subsidies, moet de landbouwer/pachter beschikken over een gunstig advies betreffende de verenigbaarheid van de aanvraag met de pachtwetgeving. Dit advies dient te worden aangevraagd bij het Departement Landbouw en Visserij wanneer in een periode van 5 jaar vóór de aanvraag van de subsidie, de pacht van de percelen in kwestie door de verpachter is stopgezet of als een procedure tot stopzetting is ingezet. Naast de reguliere subsidies voor aanleg en wildschade voor bebossing en herbebossing, kan een landbouwer/eigenaar ook beroep doen op extra steunmaatregelen. Zo kan een landbouwer gedurende de eerste 12 jaar een onderhoudssubsidie voor bebossingen ontvangen. De eerste 5 jaar bedraagt de subsidie 185 €/ha, daarna wordt dit verlaagt

naar 75 €/ha. Tot slot kunnen landbouwers een inkomstencompensatie krijgen voor het verlies van inkomsten bij de omzetting van landbouwgrond naar bos.

Agroforestry

Bij boslandbouwsysteem – ook wel agroforestry genoemd – wordt in eenzelfde perceel een landbouwteelt gecombineerd met het aanplanten van bomen. Dit is geen vorm van ‘bebossen’. Deze teeltcombinatie biedt verschillende ecologische en economische meerwaarden. Voor de

aanplant van de bomen kunnen gebruikers/landbouwers, mits toestemming van de eigenaar, een eenmalige aanplantsubsidie krijgen die tot 80 % van de kosten dekt. Om hiervoor in aanmerking te komen, moet het boslandbouwperceel voldoen aan een aantal voorwaarden, waaronder gelegen zijn in het Vlaams Gewest en een oppervlakte van minimaal 0,5 ha hebben. De aanvraag dient te gebeuren bij het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse Overheid.

Alternatieven

Tot slot zijn er naast de traditionele subsidies voor (her)bebossing, een aantal alternatieve financieringsmogelijkheden beschikbaar. Zo kan men als private boscijner gebruik maken van projectsubsidies bij de Koninklijke Bosbouwmaatschappij (KBBM) of BOS+. Belangrijk is dat een combinatie van aankoopsubsidies voor te bebossen gronden en bebossingssubsidies mogelijk is, maar andere combinaties niet.

Heb je na het lezen van dit artikel interesse gekregen om te bebossen en zoek je ondersteuning hiervoor? Of denk je een andere zinvolle bijdrage te kunnen doen aan dit project? Neem dan snel contact op via www.ikwilbebossen.be.

Tabel 1: Overzicht subsidies bebossing en herbebossing

	Bebossing	Herbebossing
Kosten beplanting + Aanbevolen herkomsten	3500 €/ha + Aandeel plantgoed van aanbevolen herkomst x (aantal ha x € 250)	3000 €/ha + Aandeel plantgoed van aanbevolen herkomst x (aantal ha x € 250)
Individuele wildbescherming	0,65 €/apart beschermingsstuk	0,45 €/apart beschermingsstuk
Collectieve wildbescherming	350 €/100m raster	235€/100m raster
Onderhoudssubsidie (12 jaar, landbouwers)	185 €/ha/jaar voor eerste 5 jaar, daarna 75 €/ha/jaar	
Inkomenscompensatie (12 jaar, landbouwers)	800 €/ha/jaar	
Aankoopsubsidie gronden	60 % van aankoopprijs met maximumsubsidie van 2,5 €/m² Via aankoopakte. Leveringsdocumenten van het plantgoed.	
Boslandbouw/Agroforestry (landbouwer)	Max. 80 % van de aanplantkosten	
Boscompensatie	Bosbehoudsbijdrage: min. 3,56 €/m² Bebossing ‘in natura’: afhankelijk van de markt	

In Memoriam

Pierre Crahay

8 november 1952 - 7 december 2018

Landeigenaar & Ambassadeur Natura 2000

In het Brusselse hoofdkantoor van de European Landowners' Organization (ELO) hangt, achter de receptie, een foto van twee mannen die de wijde natuur intrekken. Beiden wandelen gestaag van de fotograaf weg. Het beeld straalt liefde voor de natuur en voor het land van de voorouders uit. Gelijktijdig zie je hoe kennis wordt overgedragen van de ene naar de andere generatie. De gids heeft een onmiskenbaar silhouet: pet op het hoofd, een stevige tak in de rechterhand om die vervelende knie duidelijk te maken dat de dagelijkse wandeling nog niet tot het verleden hoort. Weinig of geen beelden die Pierre zo

duidelijk in beeld brengen, ook al is er niet meer dan zijn rug op te zien. De foto werd genomen in het vijvergebied Midden-Limburg, zijn thuisbasis, zijn 'aards paradijs'. Daar waar de boomkijkers zingen.

Pierre wist als geen ander plezier te mengen met zijn (lobby)werk. Regelmatig bracht hij functionarissen van de Europese Commissie, advocaten, burens, mensen van de Vlaamse natuuradministratie, wetenschappers en natuurliefhebbers samen rond zijn eettafel. "Streekeigen, slow cooking, lokaal"; stuk voor stuk terminologie die Pierre al toepaste in zijn keuken voor het modewoorden werden. Beginnende duisternis betekende voor zijn gezelschap stevast een laatste wandeltocht: op zoek naar boomkijkers. Eenvoud en hartelijkheid.

Doorheen de jaren werd Pierre ambassadeur van het private natuurbewoud in Natura 2000-gebied. Hij werd de stuwende kracht achter het 3Water project dat door de Europese Commissie werd bekroond met een LIFE-award. Dit project werd gerealiseerd met heel wat private eigenaars uit het gebied. Pierre was daarbij steeds de spin in het web.

Geen natuurreservaat in Europa werd zo vaak bezocht door ambtenaren van de Europese Commissie dan het 3Water-gebied. Binnen het directoraat-generaal leefmilieu van de Europese Commissie speelde je geen rol van betekenis wanneer je niet op bezoek was geweest bij Pierre. Limburgs en Europees.

Afgelopen week ontving hij, op vraag van ELO, een delegatie van Franse experts op het vlak van invasieve soorten. Hij begeleidde ze bij hun bezoek aan de European Biodiversity Day, ging met hen naar de uitreiking van de BEE-Award op het Europees Parlement en dineerde achteraf met biodiversiteitsexperts van over heel Europa. Hij maakte zich die avond ook kwaad, want de Europese Commissie luisterde onvoldoende naar zijn vraag voor bijkomende ondersteuning van private eigenaars. Hij zou ze het wel eens zeggen! Zo veel had hij al kunnen realiseren, maar zo veel moest nog gerealiseerd worden.

Wat niemand toen wist, was dat later deze week de boomkijkers voor het laatst voor Pierre zouden zingen.

Landgoed in de kijker

Het Meirdam/Sint-Onolfspolder project in Dendermonde

Voorstelling door lokale eigenaars- en beheerdersvereniging Twee Stromen

Auteur: Twee Stromen - Foto: © Twee Stromen

Bijna in het hartje van Dendermonde, tussen de stadskern en de Scheldeoever, aan de monding van de Dender, hebben sinds een aantal jaren enkele private eigenaars en lokale beheerders de handen in elkaar geslagen om deze unieke alluviale Schelde-meersen te vrijwaren voor het nageslacht en de specifieke waarde ervan (economisch, ecologisch en sociaal) te behouden. Dit uniek particulier project, dat ondertussen de steun van het stadsbestuur en de hogere overheden geniet, is rond het ruimtelijk uitvoeringsplan “Meirdam” opgebouwd, dat in 2008 goedgekeurd werd.

Dit project kadert eveneens binnen de uitvoering van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Dendermonde, dat wil inzetten op natuurverwevingsgebieden. Naast de particuliere sector, houdt ook het Vlaamse Gewest nog heel wat oppervlakte aan in het gebied, die destijds dienst deed als zand- en turfwinning voor de aanleg van diverse rijks- wegen in de regio. Enkele van deze putten zijn vroeger gedempt, andere zijn in private handen gekomen en worden gebruikt voor bevissing en oefeningen voor de brandweer- zones uit de streek.

Dankzij de samenwerking met de private eigenaars wordt de natuur in dit pareltje aan de Dendermonding beter beschermd. Het huidige recreatiegebied wordt nu herbestemd als bos-, natuur- of parkgebied met ecologisch belang.

Dit mooie landelijk gebied naast de stadskern van Dendermonde bestaat omdat begin jaren zeventig van vorige eeuw de Dender rechtgetrokken is om overstromingen in de binnenstad te voorkomen. Hierdoor was het gebied niet meer geschikt voor zware agrarische activiteiten. Het weerspiegelt dan ook nog de landelijke structuur van begin vorige eeuw.

Al gevolg van de initiatieven en de inzet van Twee Stromen, hebben reeds 18 private eigenaars de wens kenbaar gemaakt om samen te werken voor het behoud van het natuurlijk en landelijk karakter van het gebied en deze verder te ontwikkelen.

Het projectgebied behoort tot het traditionele landschap van het Scheldeland. Ook valt het in het werkingsgebied van het Rivierpark

Scheldevallei waarin Landelijk Vlaanderen een actieve partner is. Sinds kort is Twee Stromen in overleg met de Vlaamse Waterweg waarbij dit project opgenomen wordt in het traject rond de verbreding van de Dender (aandachtzone monding). Dit omdat het gebied een vallei is van bedijkte rivieren (Schelde en Dender) met afgesneden meanders, broekbossen, natte dotterbloemgraslanden en grote waterpartijen. De typische smalle percelen met grote afwisseling, het opgaande groen dat ruimtebegrenzend is en overgaat in percelen van oud bos, is specifiek voor de regio.

Samen met de partners is het de bedoeling deze percelen te vrijwaren van bebouwing en bebouwing, omdat hier het typisch polderlandschap van vorige eeuw nog duidelijk zichtbaar is. **Vorig jaar heeft Twee Stromen**

op kosten van de private eigenaars alle grachten laten ruimen om zo de rietkragen opnieuw kansen te geven en de alluviale vlakte beter tot zijn oorspronkelijke ontwikkeling te laten komen. De percelen zijn onderling met elkaar verbonden door een netwerk van brede grachten, die bij middel van recent gerestaureerde schuiten bevaart kunnen worden, zoals dat in een verleden het geval was.

Ook wil men de recreatiedruk goed beheersen. Door de lage recreatiedruk komen belangrijke natuurwaarden opnieuw tot ontwikkeling. De voornamelijk vochtige graslanden met hier en daar opslag van Populier, Wilg, Riet en Vlier zorgen voor een grote biodiversiteit.

Omwille van zijn vermelde biologische waarde, komt dit gebied ook in aanmerking om geselecteerd te worden als natuurverbindingsgebied binnen de 'groene S – structuur' in deze regio. Aangezien het nieuwe Natuurdecreet de private natuur- en landbeheerders de mogelijkheden geeft om

aan particulier natuurbeheer te doen, lijkt de tijd nu rijp om dit project vanuit de lokale privé-sector verder uit te bouwen.

Dit weilandencomplex met permanent grasland, vele sloten en/of microreliëf is als waterrijk gebied van enorm belang voor de regio. Het waterrijk gebied met stilstaande wateren telt ook een grote eutrofe plas met waterrijke oevers. De vochtige graslanden rondom, die vooral gelegen zijn op de laag gelegen kleibodems, hebben als vermeldwaardige begroeiing: Dotterbloem, Kale Jonker, Lidrus, Pitrus, Echte Koekoeksbloem, Watermunt en Moerasdoorn. Daar waar ze verlaten worden van agrarische activiteiten evolueren ze tot natte Moeraspirearuigten of grote Zeggevegetaties. Naast hooiland zijn heel wat percelen in gebruik als graasweide. De meest waardevolle watervegetaties in het gebied zijn ongetwijfeld terug te vinden in de talrijke kleine slootjes die het water afvoeren naar de centraal gelegen trekgrachten. Kikkerbeet en Loos blaasjeskruid (*Utricularia Australis*) komen er vrij talrijk voor, samen met Klein Kroos,

Puntkroos, Grote Kroosvaren, Bultkroos, Watervorkje, Veenwortel (watervorm), Grote waterweegbree, Smalle Waterpest en Gewoon Sterrenkroos. In enkele plassen treffen we ook concentraties van Waterlelie en Gele Plomp aan.

Een aangepast peilbeheer en minder krachtig pompen zorgt (dankzij de bundeling van lokale krachten) tot mooie resultaten. Sinds vorig jaar treffen we opnieuw de bever aan in het gebied!

Ook insecten als de Krasser, Bruine Sprinkhaan, Ratelaar, Rietsprinkhaan, oranjetipje, Distelvlinder, Atalanta, Landkaartje... komen we regelmatig tegen.

De Schelde is met haar slikken en schorren een waardevolle overwinteringsheimat voor heel wat watervogels, die in grote groepen worden waargenomen. Tijdens eerder zachte winters zijn dit overwegend Wilde eenden. Wanneer lange vorstperiodes voorkomen, worden deze aangevuld met grote concentraties van Wintertaling en Tafeleend (tot 2000 exemplaren). Daarnaast zijn Slobeend en Bergeend reguliere bezoekers van dit polderlandschap. De rietkragen en ►

moerasbossen zijn belangrijk voor de Kleine Karakiet en de Sprinkhaanrietzanger. Tevens broeden een twaalfstal koppels Blauwborsten in dit gebied.

Sinds 2016 telt men opnieuw jaarlijks broedgevallen van de Inlandse Kwartel en één van de Kwartelkoning. Dit heeft als voornaamste reden dat de private beheerders in samenwerking met de plaatselijke wildbeheereenheid de predatiedruk conform het aangepaste faunabeheerplan op een aanvaardbaar peil trachten te houden. Een ander probleem is de Canadese gans die hier in de winter in overgrote aantallen neerstrijkt en waarvoor noodzakelijke ingrepen moet worden voorzien voor de bescherming tegen het kaalvreten van landerijen en biotopen. Ook zijn de Muntjack, de Zwarte zwaan en de Rosse stekelstaart aanwezig als exoten die beheerd moeten worden.

Het bestaan van een aanzienlijke reewildpopulatie, die sterk op rust gesteld is, in een gebied zo dicht tegen de stadskern gelegen, is het bewijs dat het leveren van inspanningen voor duurzaam faunabeheer bijzonder kan lonen.

Sinds de samenwerking een aantal jaren geleden op gang kwam is de sensibilisatie van de omwonenden een groot succes en

is door deze samenwerking de biodiversiteit sterk de hoogte in geschoten. Iedereen zit nu op eenzelfde lijn om samen dit duurzaam project verder uit te bouwen en aan particulier natuurbeschermer te doen.

Toen destijds het RUP bekend werd gemaakt, was er grote onrust bij de eigenaars en beheerders van het gebied. Door het activeren van bestaande samenwerkingsverbanden, het ontstaan van de lokale beheerdersorganisatie Twee Stroom en de ruggensteun van Landelijk Vlaanderen zit iedereen nu op dezelfde golflengte.

De voorbije maanden zijn er door constructief overleg met het stadsbestuur, de provincie, de Vlaamse agentschappen, de WBE en het polderbestuur, op initiatief van de lokale grondeigenaars en -beheerders, heel wat deuren naar de toekomst geopend.

Indien nu alle partijen de daad bij het woord willen voegen, is er voor dit pareltje aan de rand van de Ros Beiaardstad een mooie toekomst geboden, waarin de private sector ten volle zijn verantwoordelijkheid zal kunnen nemen.

Dankzij de inzet van Twee Stroom en Landelijk Vlaanderen is iedereen nu actief begonnen samen te werken om de draagkracht

te vergroten. De particuliere eigenaars en beheerders wensen nu beheerovereenkomsten af te sluiten en de overheden zijn hiervan ingelicht.

Over een zaak is iedereen het eens: wij moeten dit prachtig stukje natuurschoon tegen de Dendermondse stadskern samen gaan beheren, met respect voor de rechten van lokale eigenaars en grondgebruikers, en dit om meer en betere duurzame natuur te ontwikkelen.

De uitbouw van een natuureducatief centrum, een hondenlosloopweide, de aanplant van kleine landschapselementen, enz. kunnen in het kader van dit project snel en goedkoop gerealiseerd worden door deze samenwerking van private partners, die het initiatief nemen en de uitvoering ervan op zich nemen, en overheden die hun medewerking hiertoe verlenen.

Momenteel werkt Twee Stroom aan de voorbereiding van een gedetailleerd beheerplan voor dit gebied, samen met alle actoren, en gaat voor een gezamenlijk gedragen consensus.

Iedereen die positief wil samenwerken, is welkom in dit project!

Natuur

Aandachtspunten bij de opmaak van uw natuurbeheerplan

Auteur: Valérie Vandenabeele, Sr. Project Manager Natura 2000 & Policy Officer, Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos & Hubertus Vereniging Vlaanderen

De eerste verkenningsnota's voor natuurbeheerplannen en geïntegreerde beheerplannen (met combinatie erfgoed) zijn intussen opgemaakt en steeds meer private eigenaars vinden hun weg naar onze kantoren met vragen rond hun nieuwe natuurbeheerplan. Deze eerste 'praktijk' ervaringen leren ons wat nog niet helemaal duidelijk is en waar eigenaars aandachtig moeten voor zijn. We trachten hierbij enkele vaak gestelde vragen te beantwoorden.

Samenwerken met ANB of Natuurpunt

Steeds vaker worden private eigenaars benaderd door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) of door Natuurpunt met de vraag een gezamenlijk natuurbeheerplan op te stellen. Het voordeel is dat de private eigenaar zich niet veel hoeft aan te trekken van de opmaak van het natuurbeheerplan. Het nadeel is dat eigenaars zich overonderd voelen door het verschil in ervaring en kennisniveau van hun partner. Privé-eigenaars krijgen de positieve aspecten te horen, maar ANB en Natuurpunt wijzen hun niet op de mogelijkheden en nadelen om in het natuurbeheerplan te stappen.

Vanuit het APB-NB trachten wij daarom alvast met ANB te kijken hoe private eigenaars beter geïnformeerd kunnen worden. Wie lid is van Landelijk Vlaanderen of een bosgroep, kan natuurlijk steeds daar terecht voor ondersteuning.

Het is belangrijk dat de private eigenaar die in een gezamenlijk beheerplan met een overheid of Natuurpunt stapt beseft dat zijn partner een andere motivatie heeft om samen in een natuurbeheerplan te stappen. Men wil zo snel mogelijk zoveel mogelijk natuur realiseren, men wil aantonen dat partnerschappen mogelijk zijn, men wil type 4's creëren voor het aankopen van meer gronden enz. Hoewel er op zich geen probleem is met deze doelstellingen, komen ze niet altijd overeen met de initiële incentives voor private eigenaars. Het gevaar is bijgevolg dat men weliswaar hetzelfde doel voor ogen heeft, maar de weg er naartoe voor de meeste private eigenaars met andere accenten wordt ingevuld in vergelijking met de overheid of terreinbeherende vereniging.

Bosgroepen initiëren trouwens ook beheerplannen in hun werkingsgebied en dit verloopt beter want bosgroepen zijn juist daar om private beheerders te helpen en de doelstellingen zijn er veel coherenter en multifunctioneler.

Belangrijk is dat de opmaak van een beheerplan vrijwillig is en de beheerder, zelfs in samenwerking, 'baas' blijft van zijn plan. Hij mag dus geen blanco cheque geven en kan zijn beheersvisie opstellen voor zijn gronden (wel met open geest in het kader van samenwerking).

We gaan in de volgende hoofdstukken dieper in op enkele aandachtspunten.

U kunt ook subsidies krijgen voor aankoop

Een van de opvallendste stappen naar een gelijkberechtiging voor private natuureigenaars is het feit dat de aankoopsubsidies nu ook toegankelijk zijn voor private eigenaars. Dit is een interessant instrument voor bv. eigendommen die versnipperd werden door onverdeeldheid. Vroeger hadden natuurverenigingen een exclusief voorbehoud op deze subsidies. Vandaag kunt u als eigenaar de stukken van uw broer, zus, buur... aankopen met aankoopsubsidies. Vb. voor een perceel van € 35.000 kunt u zo een subsidie van € 24.000 krijgen. U hoeft dan nog maar € 11.000 uit uw eigen vermogen of via andere sponsoring bij te leggen.

Opgelet: om een aankoopsubsidie te verkrijgen dient men reeds een goedgekeurd natuurbeheerplan te hebben met type 4 natuur. En de grond die men dan wil aankopen mag nog niet in een natuurbeheerplan type 2, 3 of 4 opgenomen zijn! Hier dient u dus wel rekening mee te houden als u met uw broer, zus of buur een natuurbeheerplan opmaakt, met het oog op het bekomen van aankoopsubsidies!

Neem ik mijn landbouwgronden op in een natuurbeheerplan?

Financieel gezien is dit wellicht niet de beste keuze.

Wanneer men op landbouwgronden habitats of biotopen wil inrichten, kan men hier evengoed subsidies voor krijgen. In de feiten betekent dit evenwel een waardedaling van de grond, want die natuur mag dan niet meer weg. In Nederland is voor deze situaties een instrument planschade uitgewerkt, bij ons niet. Om toch gebruik te kunnen maken van een planschaderegeling moet eerst een bestemmingswijziging gerealiseerd worden (via bv. een ruimtelijk uitvoeringsplan). Dan kan het instrument planschade wel gebruikt worden.

Ook kan men door een landbouwgrond in een natuurbeheerplan op te nemen diverse landbouwsubsidies mislopen, die niet gecumuleerd mogen worden. Het kan daarom interessanter zijn de landbouwgrond niet formeel op te nemen in het natuurbeheerplan voor het bekomen van natuursubsidies, maar voor de landbouwgrond landbouwsubsidies voor vergroening aan te vragen, bv. beheerovereenkomsten zoals aangeboden door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

Combinatie erfgoed

Heeft u daarentegen een beschermd erfgoed (vastgelegd bij ministerieel besluit), dan kan men subsidies cumuleren, maar nooit meer dan 100%. Daartoe wordt een geïntegreerd beheerplan opgemaakt. In de praktijk kiest u tussen de procedure van ANB of AOE (Agentschap Onroerend Erfgoed) voor de opmaak; waarna een formulier wordt toegevoegd die voor het andere agentschap verduidelijkt welk deel van het geïntegreerd beheerplan met welk hoofdstuk uit de procedure of regels van het andere agentschap overeen komen.

Minimale oppervlakte

Hoewel sommige eigenaars verkiezen om alleen een natuurbeheerplan op te maken, zijn anderen misschien genoodzaakt om dit in samenwerking te doen. Weet dat per type habitat men over een minimale hoeveelheid oppervlakte moet beschikken, om een natuurbeheerplan type 3 of 4 voor te stellen.

Voor een beheerplan met uitsluitend bos, dient men minstens over 10 ha bos te beschikken. Voor struwelen, soortenrijke permanente graslanden, heiden, hoogveen, slikken, schorren, strand en duinen dient men min. 5 ha in te richten. Voor stilstaand water, moeras, halfnatuurlijke graslanden, ruigten en prionievegetatie heeft men met 0,5 ha habitat voldoende.

Wanneer meerdere types gecombineerd worden, volstaat het voor een van deze habitats de minimale oppervlakte te halen. Dus een habitatwaardig bos van 3 ha met een habitatwaardige vijver(complex) van 0,5 ha is voldoende om een beheerplan type 3 of 4 op te maken.

Minimale toegankelijkheid

De oude regeling voor bosbeheerplannen voorzag een principiële toegankelijkheid voor voetgangers op alle boswegen, indien de eigenaar geen specifiek verbodsbord plaatste. De nieuwe regelgeving versoepelt dit naar een minimale toegankelijkheid. Het terrein mag niet absoluut afgesloten worden en de eigenaar kan kiezen voor een zekere toegankelijkheid onder zijn controle. Dit kan zijn dat men minstens een keer per jaar een deel van het gebied dient open te stellen voor een groep mensen. Men kan zich dus beperken tot een keer per jaar een geleide wandeling te organiseren of ergens een wandellus afbakenen. Deze toegankelijkheid wordt opgenomen in het beheerplan.

Jacht verboden in type 4?

Het oude natuurdecreet vermeldde een passage die het doden van dieren, net als het plukken van planten, verbood in reservaten (nu type 4). Men moest daarop vervolgens expliciet een afwijking aanvragen om jacht toe te laten.

In het nieuwe natuurdecreet is dit opgelost in de criteria geïntegreerd natuurbeheer, die de oude criteria duurzaam bosbeheer vervangen. In het luik van de economische activiteiten van het beheerplan dient louter de jacht (als vermarktbaar natuurproduct) vermeld te worden. Hetzelfde geldt voor visvangst, vruchten plukken of rapen enz.

Omzetting bosbeheerplan naar natuurbeheerplan

Door de wetwijziging van 9 mei 2014 zullen de oude bosbeheerplannen omgezet moeten worden naar natuurbeheerplannen. Het ANB voorziet daartoe een evaluatie. Beheerders zullen een brief krijgen met melding wat gewijzigd dient te worden. Een recente wetswijziging voorziet daarbij de mogelijkheid om het beheerplan aan te passen en opnieuw te laten lopen voor 24 jaar. Let daarbij op, want het is financieel interessanter om het beheerplan te laten aflopen en een nieuwe beheerplan op te stellen. Voor een 'nieuw beheerplan' krijgt men immers zowel de subsidies opstellen beheerplan als de subsidies oppervlakte natuurstreefbeeld. Om een beheerplan 'aan te passen' krijgt men enkel de subsidie oppervlakte natuurstreefbeeld.

Voor- en nadelen natuurbeheerplan

Er zijn verschillende redenen om te overwegen in een natuurbeheerplan te stappen. Veel hangt af van de persoonlijke omstandigheden en wensen.

Grosso modo heeft de opmaak van een natuurbeheerplan het voordeel dat men subsidies kan bekomen voor natuurbeheer. Vergunningsplichtige activiteiten, opgenomen in het natuurbeheerplan, zoals kapmachtigingen of reliëfwijzigingen, moeten niet langer aangevraagd worden. Dit leidt tot een administratieve vereenvoudiging

voor de beheerder. Daarenboven is er ook een fiscale regeling voor schenkings- en successierechten.

De voornaamste nadelen draaien wellicht rond privacy en stand still. Het beheerplan dient te worden onderworpen aan een openbaar onderzoek, wat iedereen inzage geeft in het beheer. Anderzijds is men gebonden aan een stand still, wat wil zeggen dat op papier duidelijk beschreven staat wat de natuurwaarde is. Deze mag naar de toekomst niet vernietigd worden. Maar dit laatste is ook geldig wanneer men geen beheerplan heeft.

Het grote voordeel blijft dat dergelijk plan je als beheerder aanmoedigt om na te denken over jouw beheer, over jouw doelstellingen en die van jouw nakomelingen. Bij het initiëren van het plan komt men misschien in contact met tot nu toe ongekende burens en kan men gebiedsafspraken maken en zijn omgeving beter kennen. Men wordt ook erkend door de gemeente die het privaat beheer beter begrijpt en waardeert. Men maakt ook kennis met de bosgroep en zijn mogelijke diensten en met de mensen van ANB met wie nuttig dialoog kan gehouden worden. Zo is de drempelvrees overheid/beheerder vlug overwonnen en waarom niet met een pint in de hand...

Natuur

Verstandig aan de slag in het natuurbeheer

Auteur: Jurgen Tack, Algemeen directeur, Landelijk Vlaanderen & Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) bracht in de afgelopen maanden 38 rapporten uit met gebiedsanalyses in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). In elk van deze rapporten vind je welke maatregelen er kunnen genomen worden om stikstof te milderen in een specifiek Natura 2000-gebied. Elk rapport beschrijft in detail een set van mogelijke beheermaatregelen. Hierdoor worden deze rapporten een zeer interessante leidraad voor private eigenaars met gronden in Natura 2000. Bijzonder bruikbaar om zelf aan de slag te gaan of om in te werken in een in opmaak zijnde natuurbeheerplan.

De stikstofproblematiek in Vlaanderen is algemeen gekend. Het teveel aan stikstof in de lucht, afkomstig van landbouw, verkeer en industrie slaat neer op het land waar het de bodemkwaliteit aantast. De stikstofneerslag op het land noemt men ook wel stikstofdepositie. Om de natuurdoelstellingen die Vlaanderen zich heeft opgelegd te halen moet de hoeveelheid stikstof in onze bodem sterk naar beneden gebracht worden. Dit is in het bijzonder het geval in de speciale beschermingszones. De totaliteit aan maatregelen om dit te realiseren wordt de programmatische aanpak stikstof genoemd, of de intussen beruchte PAS.

De PAS heeft tot doel om de hoeveelheid stikstof die in deze waardevolle gebieden terecht komt te verkleinen. Hoewel het uitgangspunt is dat economische ontwikkeling in deze gebieden mogelijk moet blijven zijn

de maatregelen die aan bedrijven in deze gebieden worden opgelegd soms moeilijk te realiseren. Dat is bijvoorbeeld het geval bij veeteeltbedrijven met een hoge ammoniakemissie. Dergelijke veeteeltbedrijven worden dan afgebouwd om de gewenste natuurkwaliteit te kunnen realiseren.

Het INBO bracht nu een set van 25 maatregelen samen die kunnen worden ingezet om het teveel aan stikstof in een gebied te milderen. Een bekend voorbeeld van stikstofverwijdering is het pluggen waarbij de nutriëntrijke bovenlaag wordt afgegraven en wordt afgevoerd. Maar ook het systematisch maaien en afvoeren van het maaisel of begrazing door vee kan het gewenste effect opleveren.

Voor de 38 Natura 2000-gebieden in Vlaanderen heeft het INBO nu opgesteld welke herstelmaatregelen van toepassing kunnen zijn. Hierdoor ontstaat een reeks naslagwerken op basis waarvan de beheerder een herstelstrategie kan uitwerken. Elk document geeft een leidraad voor beheerders actief in het gebied. Bent u eigenaar of beheert u gronden in Natura 2000-gebieden dan mag u zeker niet nalaten het algemene document met de maatregelen en het specifieke document dat de mogelijke maatregelen per gebied beschrijft te raadplegen.

In de tabel vind je een overzicht van de 38 gebieden die aan bod komen.

PAS-GEBIEDSANALYSE in het kader
van herstelmaatregelen voor BE2300006
Schelde- en Durme-estuarium van de
Nederlandse grens tot Gent

Wim Mertens, Günther Van Ryckegem

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

PAS-gebiedsanalyses.

Raadpleeg voor het doornemen van de individuele rapporten het kader op niveau Vlaanderen: De Keersmaecker L., Adriaens D., Anselin A., De Becker P., Belpaire C., De Blust G., Declerck K., De Knijf G., Demolder H., Denys L., Devos K., Gyselings R., Leyssen A., Lommaert L., Maes D., Oosterlyncx P., Packet J., Paelinckx D., Provoost S., Speybroeck J., Stienen E., Thomaes A., Vandekerckhove K., Van Den Berge K., Vanderhaeghe F., Van Landuyt W., Van Thuyne G., Van Uytvanck J., Vermeersch G., Wouters J., Hoffmann M. (2018). Herstelstrategieën tegen de effecten van atmosferische depositie van stikstof op Natura 2000 habitat in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (13). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

BE2100015	Kalmthoutse Heide
BE2100016	Klein en Groot Schietveld
BE2100017	Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen
BE2100019	Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats
BE2100020	Heesbossen, Vallei van Marke en Merkske en Ringven met valleigronden langs de Heerlese Loop
BE2100024	Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout
BE2100026	Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden
BE2100040	Bovenloop van de Grote Nete met Zammelsbroek, Langdonken en Goor
BE2100045	Historische fortengordels van Antwerpen als vleermuizenhabitats
BE2200028	De Maten
BE2200029	Vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en vengebieden
BE2200030	Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode
BE2200031	Valleien van de Laambeek, Zonderikbeek, Slangebeek en Roosterbeek met vijvergebieden en heiden
BE2200032	Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen
BE2200033	Abeek met aangrenzende moerasgebieden
BE2200034	Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven
BE2200035	Mechelse heide en vallei van de Ziepebeek
BE2200036	Plateau van Caestert met hellingbossen en mergelgrotten
BE2200037	Uiterwaarden langs de Limburgse Maas en Vijverbroek
BE2200038	Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw
BE2200039	Voerstreek
BE2200041	Jekervallei en bovenloop van de Demervallei
BE2200042	Overgang Kempen-Haspengouw
BE2200043	Bosbeekvallei en aangrenzende bos- en heidegebieden te As-Opglabbeek-Maaseik
BE2300005	Bossen en heiden van zandig Vlaanderen: oostelijk deel
BE2300006	Schelde- en Durme estuarium van de Nederlandse grens tot Gent
BE2300007	Bossen van de Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse bossen
BE2300044	Bossen van het zuidoosten van de Zandleemstreek
BE2400008	Zoniënwood
BE2400009	Hallerbos en nabije boscomplexen met brongebieden en heiden
BE2400010	Valleigebied tussen Melsbroek, Kampenhout, Kortenberg en Veltem
BE2400011	Valleien van de Dijle, Laan en IJse met aangrenzende bos- en moerasgebieden
BE2400012	Valleien van de Winge en de Motte met valleihellingen
BE2400014	Demervallei
BE2500001	Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin
BE2500002	Polders
BE2500003	West-Vlaams Heuvelland
BE2500004	Bossen, heiden en valleigebieden van zandig Vlaanderen: westelijk deel

De digitale versies van bovenstaande rapporten vind je terug op: <https://www.inbo.be/nl/nieuws/pas-gebiedsanalyses-worden-gepubliceerd>

Erfgoed

Erfgoedbeheer in de praktijk

Over dagelijks beheer en financiële voordelen

Oude kasteelparken zijn vaak gevuld met zowel natuurlijk als bouwkundig erfgoed (© Landmax bvba)

Auteur: Tobias Nauwelaers, projectleider, Landmax bvba - Bron: Website van het Agentschap Onroerend Erfgoed

Het jaar 2018 werd uitgeroepen als het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. In dit kader stond dan ook de Algemene Ledenvergadering van Landelijk Vlaanderen in mei 2018 in het teken van erfgoed. Door de verschillende boeiende presentaties werd het belang van kwaliteitsvol erfgoed- en landgoedbeheer in de verf gezet vanuit verschillende perspectieven. Voor vele leden van Landelijk Vlaanderen is erfgoed een dagelijks genot, maar helaas soms ook een bekommernis. Eigenaars zijn daarenboven niet steeds goed op de hoogte van de financiële ondersteuning die voor hen beschikbaar is. Echter met behulp van een doordacht erfgoedbeheersplan en financiële ondersteuning vanuit het Agentschap Onroerend Erfgoed is het mogelijk om erfgoed-elementen duurzaam in stand te houden voor de komende generaties. In dit artikel loodsen we je doorheen de context en rechtsgevolgen van beschermd erfgoed in Vlaanderen en duiden de voordelen van beheerplanning en financiële ondersteuning met enkele voorbeelden uit de praktijk die in dit Europees jaar van het cultureel erfgoed door Landmax gerealiseerd werden.

Het erfgoedlandschap

Jagersbomen, beukenportalen en loofgangen

De rijke geschiedenis van Vlaanderen heeft geleid tot een grote hoeveelheid en verscheidenheid aan onroerend erfgoed. Dit bouwkundig en landschappelijk erfgoed vormt in grote mate het uitzicht van de meeste Vlaamse dorps- en stadsgezichten en is het een belangrijk deel van onze cultuurhistorische bagage. Het vertelt ons hoe men vroeger het landschap exploiteerde en geeft inzicht in vele tradities en rituelen. Zo duidt een 'jagersboom' niet alleen een (historische) verzamelplaats aan voor jagers in open kouters, maar kan hij ook als grensboom gediend hebben om een perceelsgrens te markeren. In pastorietuinen vindt men dan weer levende poorten tot de oude stiltetuinen, zoals zeldzame monumentale beukenportalen, en vinden we er ook de 'paternosterbollekenboom' (*Staphylea pinnata*) terug met zaden die als kralen voor paternosters dienden. Ook op kasteeldomeinen is veel levend erfgoed te vinden. Zo werden er bijvoorbeeld loofgangen aangelegd, waardoor vrouwen buiten uit de zon konden wandelen en toch zo blank als mogelijk konden blijven, wat vroeger de overheersende mode was.

Een vervallen loofgang van beuk op een kasteeldomein © Landmax bvba

Een levend portaal van twee oude beuken © Landmax bvba

Bescherming en instandhouding

Het beschermen en het in stand houden van zulke unieke cultuur-historische elementen is de hoofddoelstelling van het Agentschap Onroerend Erfgoed (AOE) en wordt geregeld door middel van het Onroerenderfgoeddecreet. De inventaris met erfgoedobjecten van het AOE is publiek toegankelijk en bevat een overweldigende hoeveelheid aan boeiende informatie. Zo beschrijft de inventaris al reeds 820 tuinen en parken, 3.394 bomen en struiken en 706 landschapsatlasrelicten. Om al dit erfgoed duurzaam in stand te houden is er een juridisch kader en ondersteuning voor handen (zie kader). Met behulp van deze ondersteuning engageerden eigenaars van historische domeinen zich ook dit jaar om met passie en visie aan hun erfgoed te werken. We vertrouwen erop dat onderstaande voorbeelden ook u kunnen inspireren.

Over erfgoedbeheersplannen en uitvoering

Om met visie een erfgoedobject te bewaren, herstellen of te herbestemmen vormt een erfgoedbeheersplan de basis voor het uitvoeren van beheerswerken. Dit officiële document dient enerzijds als pragmatische leidraad voor het budgetteren en plannen van onderhouds- en herstellingswerken op de lange termijn en is ander-

Juridisch kader en ondersteuning

Erfgoed wordt door het AOE omschreven als een beschermingswaardig onroerend goed dat een hoge erfgoedwaarde heeft door bijvoorbeeld een culturele, esthetische, historische, volkskundige of wetenschappelijke waarde. Dit onroerend goed wordt door middel van het Onroerenderfgoeddecreet beschermd en in stand gehouden. Binnen de elementen die een erfgoedwaarde bevatten, onderscheidt het decreet op Vlaams niveau drie statuten met hun eigen juridische gevolgen:

- geïnventariseerd onroerend erfgoed (geen juridische gevolgen);
- vastgesteld onroerend erfgoed (enkele juridische gevolgen);
- beschermd onroerend erfgoed (juridische gevolgen en financiële ondersteuning).

Een goed wordt via een beschermingsprocedure beschermd als het omwille van de erfgoedwaarden van algemeen belang is. Aan dit goed zijn dan specifieke rechtsgevolgen verbonden, zoals het passief behoudsbeginsel en actieve plicht tot behoud en onderhoud. Om eigenaars en beheerders te ondersteunen in hun plichten biedt het AOE financiële ondersteuning. Voor onderhouds- of restauratiewerken is de zogenaamde erfgoedpremie beschikbaar, waarvan de gebruikelijke premiepercentage 40% bedraagt. Voor ZEN-erfgoed (erfgoed Zonder Economisch Nut) is een verhoogd premiepercentage (60%) beschikbaar. Deze premie kan ook als een vermindering van de personenbelasting vergoed worden. Voor onderzoek, zoals het opmaken van een erfgoedbeheersplan, is een onderzoekspremie van 80% voorzien. Naast de erfgoedpremie en onderzoekspremie zijn ook nog financiële voordelen voor de aankoop of schenking van erfgoed beschikbaar.

zijds noodzakelijk voor het aanvragen van erfgoedpremies. Het heeft echter geen dwingend karakter in die zin dat de voorgeschreven maatregelen niet verplicht uit te voeren zijn.

Het beheren van erfgoed met ondersteuning van het AOE gebeurt via een eenvoudig traject. De verschillende stappen in dit traject verduidelijken we graag met enkele praktijkvoorbeelden die Landmax het afgelopen jaar realiseerde.

Stap 1: Onderzoekspremies en erfgoedbeheersplannen

Een eerste stap in het traject van erfgoedbeheer is het aanvragen van een onderzoekspremie voor de opmaak van een erfgoedbeheersplan en het opmaken van het beheersplan. Ter illustratie presenteren we u een unieke beschermde dreef in een prachtig domein in de Limburgse Kempen. De beheerder wil graag het behoud van deze dreef garanderen voor de toekomstige generaties en wenst daarom de benodigde beheermaatregelen te kennen om de dreef in topconditie te houden. Daarom werd via een eenvoudige procedure een onderzoekspremie aangevraagd en toegekend voor het opmaken van een erfgoedbeheersplan voor deze dreef. Met deze premie werd een rigoureuze inventarisatie van de individuele bomen en hun groeiplaats uitgevoerd. Na een korte situering en historische studie van de dreef werd samen met de beheerder en de lokale erfgoedconsulent vervolgens een visie ontwikkeld en doelstellingen voorop ►

gesteld. De dreef verkeert gelukkig in een goede staat waardoor het beschermen en verbeteren van de groeiplaats van de bomen de voornaamste prioriteiten zijn. De komende jaren zullen aan de hand van dit beheersplan erfgoedpremies eenvoudig aangevraagd kunnen worden om deze beheermaatregelen uit te voeren. Zo zullen de komende generaties van landgoedbeheerders nog lang van de schaduw van deze dreef kunnen genieten.

Een unieke en monumentale dreef beschermd als monument
© Landmax bvba

Voor een feeëriek kasteeldomein in de Antwerpse Kempen maakte Landmax dit jaar ook een erfgoedbeheersplan op voor het gehele kasteelpark en -gebouwen. Het Engels landschapspark bestaat uit verschillende elementen zoals vijvers, graspartijen, statige dreven en parkbosbestanden. Gezien het kasteel en het park onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, werd gekozen om in samenwerking met een gespecialiseerde partner een geïntegreerde visie voor zowel het bouwkundige als het landschappelijke erfgoed te ontwikkelen.

Weer in de Antwerpse Kempen werd een herbestemming van een voormalige pastoriëwoning samen met het omliggende parkbos met behulp van een beheersplan uitgevoerd. Door de herbestem-

ming met een economische en sociale functie en met gebruik van premies kan de eigenaar de herinrichting en het onderhoud van het domein financieren en een rendabele activiteit uitbouwen. Door een waardebeoordeling van het houtig erfgoed, met name enkele monumentale bomen en dreven, werden deze als erfgoed 'zonder economisch nut' erkend. Hierdoor verkrijgt de eigenaar een hoger premiepercentage (60% in plaats van 40%) voor het onderhoud van deze bomen.

Op de grens tussen Antwerpen en Vlaams-Brabant is een schil-derachtig beschermd cultuurhistorisch landschap gelegen dat bestaat uit een kasteeldomein met aanpalend een oud boscomplex met hoge vegetatiekundige waarde. Voor dit domein wordt een geïntegreerd beheersplan opgemaakt door Landmax, dat zowel het erfgoed- als het bos- en natuurbeheer in een praktijkgerichte beheervisie en -plan samenbrengt. Dit gebeurt in overleg met zowel het AOE als het Agentschap voor Natuur en Bos en kent verschillende specifieke voordelen in termen van premies en subsidies.

Stap 2: Erfgoedpremies en beheermaatregelen

Na het opmaken van een erfgoedbeheersplan kan per jaar één- of tweemaal een erfgoedpremie aangevraagd worden voor het uitvoeren van onderhouds- of herstellingswerken in het kader van het beheersplan. Met een eenvoudige premieaanvraag, op basis van een offerte of op basis van een lijst met forfaitaire bedragen, kunnen de benodigde werken voor 40 tot 60% terugbetaald worden na uitvoering.

Zo zal in bovengenoemd cultuurhistorisch landschap Landmax een erfgoedpremie aanvragen voor het uitvoeren van een begeleidings-snoei voor een recent aangeplante beukendreef met historische erfgoedwaarde. Het is namelijk van belang om een dreef vanaf de aanplant te begeleiden en voldoende op te snoeien om opnieuw een statige, opgaande dreef te bekomen. Andere natuurbeheerwerken zullen dan weer met subsidies van het Agentschap voor Natuur en Bos uitgevoerd worden.

Begeleidingssnoei van een recent aangeplante dreef. © Landmax bvba

Als laatste voorbeeld van een totaaltraject reizen we weer naar het zuiden van de Antwerpse Kempen waar een complex geheel van beschermde elementen als eenheid beheerd wordt. Het beschermde cultuurhistorische landschap is een valleigebied met een beschermd kasteel en watermolen in een beschermd dorpsgezicht, aangevuld met een hoeve en herberg. Om de grote gaafheid en afwisseling in het bucolische landschap met waterlopen, bossen, hooilanden en dreven te beschermen werd een erfgoedbeheersplan opgemaakt waarvan een geoptimaliseerde uitvoering door Landmax gecoördineerd wordt. Jaarlijks worden hiervoor premies aangevraagd voor werken zoals het scheren van hagen, het maaien van bermen en hooilanden en het snoeien van een fruitboomgaard. Daarnaast werden al premies aangevraagd voor het verwijderen van rododendron uit interne delen van de bossen. Zodoende kan het bosbestand verjongd worden en het landschap op korte en lange termijn zijn gaafheid behouden. Bijkomend zullen de parkbomen en dreven met een onderzoekspremie door Landmax in kaart gebracht worden om later beheermaatregelen efficiënt uit te kunnen voeren.

Je ziet dat ons rijke erfgoedlandschap in goede handen is van vele gepassioneerde eigenaars en beheerders die hun erfgoed in de best mogelijke staat aan hun opvolgers willen nalaten. Door ook doorzicht gebruik te maken van een praktijkgericht erfgoedbeheersplan en de financiële ondersteuning die geboden wordt, zijn we overtuigd dat iedere erfgoedeigenaar zijn landschappelijk en bouwkundig erfgoed met trots deel kan laten uitmaken van ons unieke cultuurhistorisch patrimonium.

Inventarisatie en monitoring van houtig erfgoed is belangrijk voor een duurzaam en veilig bomenbestand. © Landmax bvba

CAZIMIR ADVOCATEN

CAZIMIR is ons eigenzinnig en geïntegreerd team van gespecialiseerde advocaten dat families en ondernemers helpt met al hun juridische vragen en zorgen over hun vermogen.

info@cazimir.be - www.cazimir.be

NATUUR

Soort in de kijker

Grote hoefijzerneus - wikimedia © Marie Jullion

Grote hoefijzerneus (*Rhinolophus ferrumequinum*)

Classificatie: zoogdieren, vleermuizen, hoefijzerneuzen

Statuut: Soortenbesluit categorie 3, habitatrichtlijn bijlage II & IV, regionaal uitgestorven

Lengte: 5 - 7 cm

Spanwijdte vleugels: 35 - 40 cm

Gewicht: 17 - 34 g

Uiterlijk: hoefijzervormige neus, grijsbruine tot grijze rugvacht met donkere haarpunten, lichtgrijze buikzijde.

Geluid: 80 - 85 kHz

Verspreidingsgebied: Zuid-Europa; Zuid- tot Noord-Afrika, Oost-Azië tot Japan, erg zeldzaam in de Benelux.

Leefgebied: van dichte bossen tot graslanden en boven weilanden met afwisselend, mozaïekachtig landschap.

Voeding: kevers, nachtvlinders, langpootmuggen, muggen en andere insecten.

Levenswijze: tussen mei en juli 2 activiteitsperiodes per nacht, vanaf 30 min. na zonsondergang.

Zomerverblijfplaats: warme verblijfplaatsen met een grote invliegopening zoals kerktorens en zolders.

Winterverblijfplaats: warme verblijfplaats met hoge luchtvochtigheid zoals forten en grotten.

Winterslaap: oktober/november - maart/april

Voortplanting: oktober tot in de winterslaap.

Draagtijd: eind juni - begin juli, 0 - 1 jong.

Vliegvlug: na 4 weken

Volwassen leeftijd: na 7 weken

Levensverwachting: max. 30 jaar

Beheer: strikt behoud en herstel van geschikte winter- en zomerverblijfplaatsen, zeer plaatsgetrouwe dieren.

Brandts' vleermuis - © Vilda/Rollin Verlinde

Brandts' vleermuis (*Myotis brandtii*)

Classificatie: zoogdieren, vleermuizen, gladneuzen

Statuut: Soortenbesluit categorie 3, habitatrichtlijn bijlage IV, ondanks onvoldoende gekend: bedreigd

Lengte: 3,7 - 5,1 cm

Spanwijdte vleugels: 21 - 25 cm

Gewicht: 4,3 - 9,5 g

Uiterlijk: zeer moeilijk onderscheid met gewone baardvleermuis. Donkere rug, oren en vleugels met een bleke buik, lange oren met spits stukje 'tragus' (kraakbeen voorzijde oorschelp). Penis aan het uiteinde sterkt verdikt i.t.t. baardvleermuis. Duidelijke knobbel op 3de premolaire tand in bovenkaak.

Geluid: 30 - 75 kHz

Verspreidingsgebied: wegens het moeilijke onderscheid is er weinig gekend. Van Siberië tot Frankrijk en Groot-Brittannië.

Leefgebied: meestal bosgebieden, maar ook structuurrijke landschappen, vegetatieranden, gebieden met houtopstanden...

Voeding: kleine nachtvlinders, langpootmuggen, spinnen, dansmuggen en vliegen.

Levenswijze: actief tijdens schemerzone zowel 's avonds als 's morgens, afhankelijk van verblijfplaats (bos of gebouw).

Jachtwijze: gebonden aan het bos, in open ruimten langs landschapselementen (bomenrijen, riviertjes en houtkanten), foerageergebied tot 10 km van de kolonie.

Zomerverblijfplaats: spleten en kleine holtes in gebouwen, holle bomen of loshangende boomschors vogel- en vleermuis-kasten.

Winterverblijfplaats: forten, mergelgroeven en andere ondergrondse plaatsen.

Winterslaap: november - maart

Voortplanting: herfst - lente

Draagtijd: tot midden juni, 1 jong per worp.

Vliegvlug: 4 - 5 weken

Levensverwachting: max. 41 jaar

Beheer: behoud van oude, dode bomen, gespleten bomen, bomen met holtes, alsook behoud en herstel van kleinschalige landschappen met verbindingselementen.

Grijze grootoorvleermuis - wikimedia © Jasja Dekker

Grijze grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*)

Classificatie: zoogdieren, vleermuizen, grootoorvleermuizen en gladneuzen

Statuut: Soortenbesluit categorie 3, habitatrichtlijn bijlage IV, bedreigd

Lengte: 4 - 6 cm

Spanwijdte vleugels: 25 - 29 cm

Gewicht: 5 - 13 g

Uiterlijk: lijkt sterk op de gewone grootoorvleermuis met dezelfde grote oren (tot 4 cm lang). Grijze rugvacht, grijswitte buikzijde, donkere snuit en onderlip.

Geluid: 25 - 85 kHz

Verspreidingsgebied: overwegend Zuid- en Midden-Europa, maar tot België/Nederland.

Leefgebied: foerageren in bos (jonge aanplantingen, alleenstaande bossen alsook echte climaxbossen) en open gebied. Jachtgebied 1,5 à 2,5 km rond verblijfplaats.

Voeding: vlinders, motten, kevers en andere insecten.

Levenswijze: afhankelijk van de lichtintensiteit, wegens gevoelig voor predatie en insecten die niet pieken bij schemering.

Jachtwijze: verschillende manieren zoals in open gebieden met een golvende vlucht dicht bij de grond, in boomkronen en in gebouwen.

Zomerverblijfplaats: boomholten en -spleten, nestkasten.

Winterverblijfplaats: tot op heden enkel in gebouwen (warme, grote zolders) gevonden.

Winterslaap: oktober - maart (eerder in en uit de winterslaap dan de gewone grootoorvleermuis).

Voortplanting: herfst

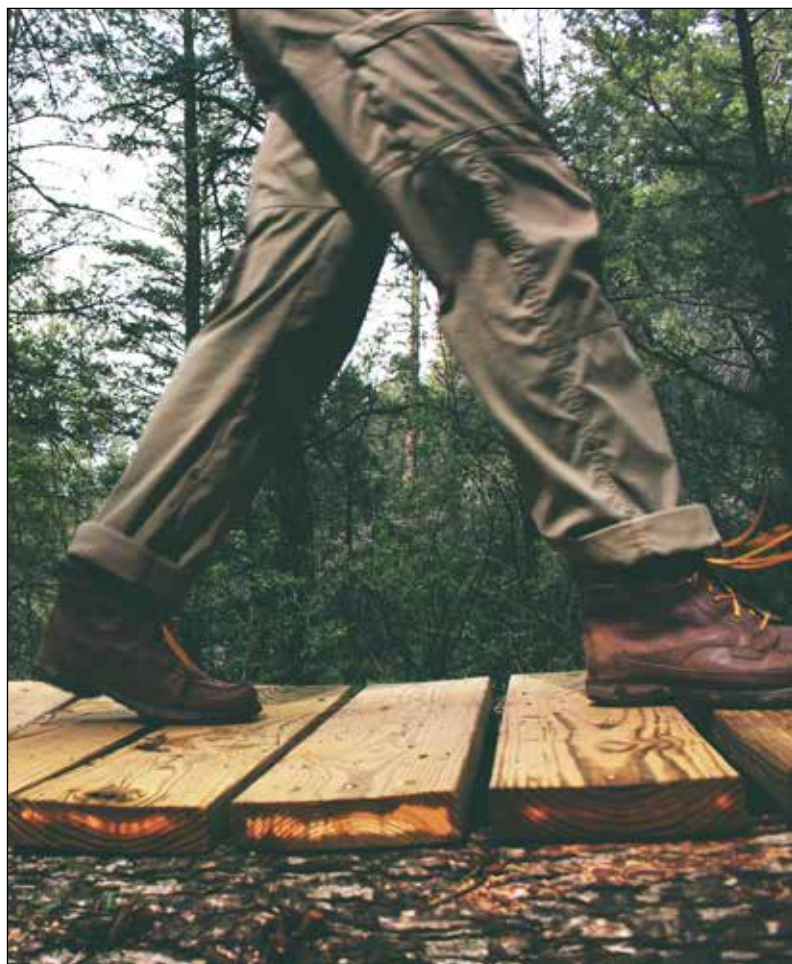
Draagtijd: midden juni - begin juli, meestal 1 jong per vrouwtje.

Vliegvlug: na 4 weken

Volwassen leeftijd: na 6 weken

Levensverwachting: max. 26 jaar

Beheer: aangepast bos-, park- en landschapsbeheer gericht op behoud van oude, dode en zieke bomen, gespleten en bomen met holtes.

natuur werkt

WE HELPEN JE BIJ DE OPMAAK VAN UW

NATUURBEHEERPLAN

Onze beheerplannen zijn **COMPACT**
en sterk gericht op **UITVOERING!**

- ✓ Het beheerplan leest als een praktische handleiding
- ✓ De maatregelen zijn gericht op het realiseren van een economische meerwaarde
- ✓ Je ontvangt subsidies wanneer je verhoging van natuurwaarden nastreeft
- ✓ Je hoeft geen bijkomende vergunningen aan te vragen voor een periode van 24 jaar

www.corridor.land

+32 498 72 15 13

info@corridor.land

Natuur

Een wolvenplan voor Vlaanderen

Auteur: Jurgen Tack, Algemeen directeur, Landelijk Vlaanderen & Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos

Sinds het begin van dit jaar is de wolf terug in Vlaanderen. Intussen heeft Naya een vriendje en vormen ze samen een koppel. Een derde wolf werd aangereden en overleed ter plekke. Hij is net aan een rondreis door Vlaanderen begonnen als opgezet exemplaar.

De wolf wordt als soort beschermd door de Europese Habitatrichtlijn. In de Europese landen waar hij voorkomt, dient men de noodzakelijke maatregelen te nemen om de

soort in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Bij het bepalen van een gunstige staat van instandhouding van een soort gaat Vlaanderen uit van de noodzaak van 5.000 exemplaren in een functioneel aaneengesloten gebied.

Landelijk Vlaanderen denkt dat er beperkt plaats is voor de wolf in Vlaanderen. Onze versnipperde habitats laten evenwel niet toe dat er een grote populatie ontstaat. We moeten daarbij ook de eerlijkheid hebben

om te erkennen dat we in Vlaanderen nooit een op zich staande duurzame populatie zullen hebben. Hooguit kunnen we een kleine bijdrage leveren aan een veel grotere populatie op Europees niveau. De gunstige staat van instandhouding is evenwel een Europees concept dat op niveau van de lidstaten moet worden gerealiseerd. Een a priori onmogelijke taakstelling op zowel Vlaams als Belgisch niveau.

Het terugvinden van onze opmerkingen in de finale versie was evenwel nog moeilijker dan het spotten van een wolf.

Die mening is Landelijk Vlaanderen niet meteen toegedaan. We kregen weliswaar het rapport doorgestuurd met de vraag voor een overleg waarbij we opmerkingen konden maken op de inhoud. Een toffe aangenane babbel werd het met koffie bovenop. Het terugvinden van onze opmerkingen in de finale versie was evenwel nog moeilijker dan het spotten van een wolf.

Niet bedreigd in Vlaanderen is de wolvenexpert.

Hoewel Vlaanderen in de laatste generaties geen wolf meer op zijn grondgebied heeft gehad was de populatie aan wolvenexperten evenwel binnen enkele weken reeds op het niveau waarbij de gunstige staat van instandhouding werd bereikt. De doorsnee expert in Vlaanderen heeft nog niet eerder een wolf in het wild gezien.

We hebben intussen niet alleen wolven in Vlaanderen, maar ook een wolvenplan dat ontstond door een samenwerking tussen het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en het Agentschap voor Natuur en Bos. Minister Schauvliege kondigde het bestaan van dit wolvenrapport aan in het Vlaams Parlement en later via de media als een unieke samenwerking tussen de Vlaamse Overheid en het maatschappelijk middenveld.

Het huidige rapport leest als een welkom wolf plan

Het rapport stelt zeer sterk de nadruk op het versterken van het draagvlak door sensibilisering, schadevergoedingen en participatie. In tegenstelling tot tal van Scandinavische landen en onze buurlanden Nederland en Duitsland rept het plan met geen woord over wanneer en hoe ingegrepen dient te worden. Wat zijn de limieten van de populatie in Vlaanderen? Wat in geval van toenemende economische schade? Wat met loslopende honden? Het huidige rapport leest als een welkom-wolvenplan met veel aandacht voor het herstel van de populatie en geen aandacht voor problematische randaspecten.

Het rapport biedt te weinig aandacht aan de noodzaak om zowel preventieve maatregelen als schadevergoedingen voor 100% te financieren vanuit de overheid. Blijkbaar kan de aankoop van een natuurgebied rekenen op 80% subsidiëring, maar worden burgers slechts ten dele vergoed voor schade en amper voor het nemen van preventieve maatregelen. Een gemiste kans om de wolf werkelijk welkom te heten vanuit de grote groep van betrokken actoren.

Wolvenplan Vlaanderen, ©INBO

Het volledige wolvenplan kan u, in digitale vorm, vinden op: https://pureportal.inbo.be/portal/files/15183054/Wolvenplan_Vlaanderen_7_augustus_2018.pdf

Nieuwstflash

Beheerovereenkomsten voor soortenbescherming zitten in de lift

Om de natuur, het landschap of het milieu een duwtje in de rug te geven worden steeds meer beheerplannen afgesloten met de VLM (Vlaamse Landmaatschappij). Meer dan 3.000 landbouwers doen het dit jaar. Ze zetten daarvoor samen 9.691 ha landbouwgrond in. De maatregelen voor soortenbescherming worden het breedst ingezet en omvatten 3.601 hectare of 37 % van de totale oppervlakte voor beheerovereenkomsten. De oppervlakte voor soortenbescherming stijgt jaar na jaar. Bij de beheerovereenkomsten voor soortenbescherming, zitten voornamelijk de akkervogelmaatregelen in de lift.

Bron: www.vlm.be

Droogte niet erkend als algemene ramp

De droogte van afgelopen zomer werd eind oktober erkend als landbouwramp. Ondanks de oproep van Landelijk Vlaanderen en de Koepel van de bosgroepen, werd de ramp niet erkend als algemene ramp. Hoewel de schade aan bossen wel erkend wordt, worden bosbeheerders 'in de kou' gelaten, want de schade door groeiachterstand en vooral vernietigde jonge aanplanten wordt niet vergoed.

Inhoudelijk sterk, maatschappelijk gedragen

WAT

Win-win natuur & landbouw
Beheerplanning
Procesbegeleiding

Topkwaliteit
Maatwerk
Klantgericht

HOE

Mieco-effect bvba
Nic. Welterstraat 4
3290 Diest

Telefoon: 04/73735677
Site: www.miecoeffect.be
E-mail: mischa.indeherberg@miecoeffect.be

De oude blanke mannen van Natuurpunt kunnen best vertrekken

Met deze titel uitte redacteur Dirk Draulans in Knack op 21/10/2018 zijn onvrede over het huidige bestuur van Natuurpunt. Het vertrek van een aantal topmensen bij Natuurpunt, gevolgd door het ontslag op staande voet van directeur Chris Steenwegen, ontblootte een lang aanslepend intern conflict tussen directie en raad

van Bestuur. De vereniging ontstond in 2001 uit een fusie van De Wielewaal en Natuurreservaten. Op korte termijn kende Natuurpunt een verdriedubbeling van het aantal leden (de meeste leden zijn gezinsleden, op dit moment zo'n 107.000). De vereniging heeft 480 werknemers (met een behoorlijk aantal uit programma's van sociale tewerkstelling), kan beroep doen op meer dan 7.000 actieve vrijwilligers, beheert 24.000 ha natuur en heeft een budget van € 35 miljoen per jaar, waarvan 2/3de afkomstig van subsidies door diverse overheden.

Bron: www.knack.be

Bodempaspoort

Van de 21ste eeuwse landbouwer vraagt men dat hij én economisch en sociaal duurzaam, én met minder input, toch liefst méér en een kwalitatievere opbrengst behaalt. Met een zogenaamd bodempaspoort wil ILVO als pionier tonen wat je kan bereiken met een slimmer, kennis-gebaseerd bodembeheer. In dat bodempaspoort worden alle bodemgegevens - teeltrotaties, bewerkingen en behandelingen, analyses, opbrengsten en omgevingscondities - samengebracht. "Stel dat er seizoenen geleden in te natte omstandigheden is geoogst, waardoor de ondergrond verdichtte, daar draag je nog jaren later de gevolgen van. Blind bijbemesten om de ondermaatse gewasopbrengst te verhogen, brengt dan geen duurzame oplossing. Via een bodempaspoort kan je de achterliggende diagnose sneller en preciezer stellen en de juiste maatregelen treffen. Vanuit het bodempaspoort kan je zelfs voorspellen welk risico een bodem in de toekomst loopt."

Bron: ILVO

webcast
streaming
video services

Contact:

Emmanuel De Groef
Tel: +32 2 709 10 50
manu.de.groef@telemak.com
www.telemak.com

www.wavekarting.com

TEL: 058 23 14 75 - info@wavekarting.com

**INCENTIVES
TEAMBUILDING**
**BEZOEK DE
ZEEHONDJES!**

**Bestuur zelf een motorboot
en vaar op de Noordzee!**

Verken de kust met
onze luxe motorboten

www.knokkeboat.be

info@knokkeboat.be